

Strasbourg, 5 May 2008

ACFC/31DOC(2008)001
/Romanian language version/

**ADVISORY COMMITTEE ON THE FRAMEWORK CONVENTION FOR
THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES**

**COMMENTARY ON
THE EFFECTIVE PARTICIPATION OF PERSONS
BELONGING TO NATIONAL MINORITIES
IN CULTURAL, SOCIAL AND ECONOMIC LIFE AND IN PUBLIC AFFAIRS**

Adopted on 27 February 2008

This translation has been kindly provided by the Government of Romania.

Strasbourg, 5 mai 2008

ACFC/31DOC(2008)001

**COMITETUL CONSULTATIV PRIVIND CONVENȚIA-CADRU PRIVIND
PROTECȚIA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE**

COMENTARIU PRIVIND

**PARTICIPAREA EFECTIVĂ A PERSOANELOR CARE
APARTIN MINORITĂȚILOR NAȚIONALE
LA VIAȚA CULTURALĂ, SOCIALĂ ȘI ECONOMICĂ ȘI LA AFACERILE
PUBLICHE**

Adoptat la 28 februarie 2008

CUPRINS

REZUMAT.....	4
PARTICIPAREA LA VIAȚA ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ.....	4
PARTICIPAREA LA VIAȚA CULTURALĂ.....	6
PARTICIPAREA LA AFACERILE PUBLICE.....	6
PARTEA I INTRODUCERE.....	10
PARTEA II OBSERVAȚII PRELIMINARE.....	11
1. STANDARDE INTERNAȚIONALE PRIVIND PARTICIPAREA EFECTIVĂ A PERSOANELOR CARE APARTIN MINORITĂȚILOR NAȚIONALE: CONVENȚIA-CADRU ȘI ALTE INSTRUMENTE INTERNAȚIONALE.....	11
2. CONSIDERENTE DE BAZĂ PRIVIND ARTICOLUL 15 DIN CONVENȚIA-CADRU.....	11
a) Participarea efectivă, egalitatea deplină și efectivă și promovarea identității și culturii minorităților naționale.....	12
b) Participarea efectivă privind „aspectele care afectează minoritățile naționale”.....	13
c) „Caracterul efectiv” al participării.....	13
d) Participarea efectivă a minorităților și dialogul intercultural.....	14
PARTEA III CONCLUZII-CHEIE PRIVIND PARTICIPAREA PERSOANELOR CARE APARTIN MINORITĂȚILOR NAȚIONALE LA VIAȚA CULTURALĂ, SOCIALĂ ȘI ECONOMICĂ ȘI LA AFACERILE PUBLICE.....	15
1) PARTICIPAREA LA VIAȚA ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ.....	15
a) Disponibilitatea datelor statistice privind situația socio-economică a persoanelor care aparțin minorităților naționale.....	16
b) Legislația care interzice discriminarea în viața socio-economică.....	16
d) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața socio-economică în regiunile aflate în dificultate economică.....	18
e) Participarea la viața socio-economică a persoanelor care aparțin minorităților naționale defavorizate.....	19
f) Accesul la terenuri și proprietate ca o condiție pentru participarea la viața socio-economică.....	19
g) Cerințe în materie de reședință, limbă și alte cerințe prevăzute ca o condiție obligatorie pentru participarea la viața socio-economică.....	20
h) Standarde privind locuințele și participarea la viața socio-economică.....	21
i) Asistență medicală și participarea la viața socio-economică.....	21
2) PARTICIPAREA LA VIAȚA CULTURALĂ.....	22

3) PARTICIPAREA LA AFACERILE PUBLICE.....	23
a) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale în procesul legislativ.....	24
i. Partide politice.....	24
ii. Conceperea sistemelor electorale la nivel național, regional și local	25
iii. Limite administrative și delimitarea circumscripțiilor	26
iv. Sistemul locurilor rezervate.....	27
v. Practica parlamentară	27
vi. Drepturile „de veto”	28
vii. Cerințe privind cetățenia	28
viii. Cerințe privind competențele lingvistice.....	29
b) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale prin intermediul organismelor guvernamentale specializate	29
c) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale prin mecanisme consultative	29
i. Crearea de mecanisme consultative.....	30
ii. Caracterul reprezentativ al mecanismelor consultative	30
iii. Tipuri de mecanisme consultative.....	31
iv. Rolul și funcționarea organismelor consultative	31
d) Reprezentarea și participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale în administrația publică, în sistemul judiciar și în organismele de conducere	32
e) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale prin intermediul formelor de guvernare subnaționale	33
f) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale prin aranjamente cu privire la autonomie	34
g) Disponibilitatea resurselor financiare pentru activitățile legate de minorități.....	35
h) Mijloacele de comunicare în masă (mass-media) ca sursă pentru participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale la afacerile publice.....	35
i) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la monitorizarea Convenției-cadru..	36
PARTEA IV CONCLUZII.....	37
ANEXĂ:	39
RELEVANȚA ALTOR ARTICOLE DIN CONVENȚIA-CADRU PENTRU INTERPRETAREA ARTICOLULUI 15	39

REZUMAT

Articolul 15 din Convenția-cadru privind protecția minorităților naționale stipulează că statele-părți „trebuie să creeze condițiile necesare pentru participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața culturală, socială și economică și la afacerile publice, în special la cele care le privesc direct”.

Scopul acestui comentariu este de a defini interpretarea comitetului consultativ în ceea ce privește dispozițiile cuprinse în Convenția-cadru privind participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale, pe baza avizelor specifice fiecărei țări ale comitetului consultativ adoptate între 1999 și 2007. Comentariul are ca scop furnizarea unui instrument util pentru autoritățile statului și factorii de decizie, funcționari publici, organizații ale minorităților, organizații neguvernamentale, mediul academic și pentru alte părți interesate implicate în protecția minorităților.

Deși comentariul se axează în principal pe mecanismele participative de la nivel național, este crucial ca persoanele care aparțin minorităților naționale să fie implicate, de asemenea, în toate etapele procesului de monitorizare și de implementare a instrumentelor internaționale și, în special, a Convenției-cadru, în vederea obținerii unui rezultat echilibrat și de calitate.

PARTICIPAREA LA VIAȚA ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ

Participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale înglobează viața economică și socială a acestora, precum și angajarea lor în sfera politică și publică.

Participarea efectivă impune statelor nu doar să îndepărteze barierele din calea accesului egal al minorităților la sectoarele economice și la serviciile sociale, pentru a stabili egalitatea de șanse, ci și promovarea participării lor pentru generarea de beneficii și de rezultate.

Datele viabile și ușor accesibile reprezintă o condiție prealabilă esențială pentru elaborarea de măsuri eficiente pentru abordarea discriminării socio-economice și pentru încurajarea egalității efective. Prin urmare, statele-părți ar trebui să colecteze în mod regulat date actualizate privind situația socio-economică și educațională a persoanelor care aparțin minorităților naționale pentru a o compara cu situația populației majoritare. Colectarea de astfel de date ar trebui efectuată în conformitate cu standardele internaționale privind protecția datelor cu caracter personal.

Participarea efectivă la viața socio-economică impune existența unei legislații complete care să interzică discriminarea de către actorii publici și privați pe motive legate de etnie. Această legislație ar trebui extinsă și la ocuparea forței de muncă, locuințe, asistență medicală și protecție socială. De asemenea, este important ca în cazurile de discriminare să fie puse la dispoziție căi de atac corespunzătoare și să fie acordată o atenție deosebită discriminării împotriva femeilor care aparțin minorităților naționale.

Participarea minorităților naționale la viața socio-economică este uneori împiedicată de

obstacole administrative, și de lipsa sensibilității instituționale față de contextul lor cultural și de nevoile lor specifice. Statele-părți ar trebui să elaboreze programe de formare pentru personalul din cadrul serviciilor publice pentru a le permite să răspundă în mod adecvat nevoilor minorităților naționale.

Informațiile privind serviciile publice și instituțiile de ajutor public trebuie să fie ușor accesibile și, acolo unde este posibil, disponibile în limba minorităților naționale. Instituțiile publice ar trebui să promoveze recrutarea și menținerea persoanelor care aparțin minorităților naționale.

Acele persoane care aparțin minorităților naționale și care locuiesc în regiuni aflate în dificultate economică, de exemplu zone rurale, izolate și de graniță, zone distruse de război sau regiuni afectate de dezindustrializare, ar trebui să fie ținta măsurilor specifice necesare pentru a permite o participare socio-economică efectivă. Astfel de măsuri ar putea fi promovate printr-o cooperare bilaterală și transfrontalieră, acolo unde este posibil.

În plus, sunt deseori necesare măsuri sociale și economice specifice pentru persoanele care aparțin grupurilor minoritare dezavantajate pentru a asigura egalitatea efectivă a acestora.

Pentru a promova integrarea efectivă a romilor și a nomazilor în viața socio-economică, ar trebui concepute și implementate în mod eficient strategii complete și pe termen lung. Implementarea acestor strategii ar trebui monitorizată, iar efectele evaluate în strânsă cooperare cu persoanele vizate.

Statele-părți ar trebui să elimine obstacolele injuste și reglementările excesive care împiedică practicarea activităților economice specifice anumitor grupuri minoritate și care sunt amenințate.

Pentru a garanta egalitatea deplină și efectivă pentru persoanele care aparțin minorităților naționale în cadrul proceselor de privatizare, autoritățile ar trebui nu doar să asigure transparența, ci și să instituie mecanisme de monitorizare și de evaluare. În urma conflictelor armate, statele-părți ar trebui să se asigure că revendicările asupra proprietăților formulate de persoane care aparțin minorităților naționale sunt prelucrate și implementate în mod eficient și nediscriminatoriu.

Terenurilor utilizate în mod tradițional de anumite grupuri, precum popoarele indigene, ar trebui să li se asigure o protecție specială și efectivă. Reprezentații acestor grupuri ar trebui să fie implicați îndeaproape în orice proces decizional legat de drepturile asupra terenurilor și de utilizarea terenurilor în zonele lor tradiționale de reședință.

Accesul la piața forței de muncă, prestațiile sociale și serviciile publice de bază nu ar trebui restricționate prin impunerea de cerințe injuste în materie de reședință și de limbă, care afectează în special persoanele care aparțin anumitor minorități naționale. În același timp, statele-părți ar trebui să se asigure că procesele de înregistrare a reședințelor sunt ușor accesibile și că nu discriminează direct sau indirect persoanele care aparțin minorităților naționale, precum și faptul că acestea sunt monitorizate cu regularitate.

În ceea ce privește sectorul locuințelor, statele-părți ar trebui să adopte măsuri ferme pentru a pune capăt practicilor discriminatorii care duc la segregarea și marginalizarea persoanelor care aparțin anumitor minorități naționale. Mai mult, acestea ar trebui să elaboreze politici sectoriale complete pentru a remedia problema locuințelor sub standarde și a lipsei de acces la infrastructura de bază, care afectează în special persoanele care aparțin anumitor minorități.

În ceea ce privește sectorul sanitar, statele-părți ar trebui să asigure implicarea efectivă a persoanele care aparțin minorităților naționale vizate, în conceperea, implementarea și evaluarea măsurilor adoptate pentru abordarea aspectelor legate de asistența medicală, pentru a răspunde mai bine nevoilor lor specifice. Personalul medical și administrativ angajat în sectorul serviciilor sanitare ar trebui să beneficieze de formare adecvată, fiind necesară, de asemenea, încurajarea recrutării de medieri în sectorul sanitar din rândul persoanelor care aparțin minorităților naționale.

În plus, politicile care promovează egalitatea de șanse nu ar trebui limitate doar la accesul la asistența medicală. Acestea ar trebui să vizeze, de asemenea, furnizarea de servicii de calitate persoanelor care aparțin minorităților naționale, cu același impact ca în cazul serviciilor furnizate restului populației.

PARTICIPAREA LA VIAȚA CULTURALĂ

La conceperea și implementarea politicilor culturale care afectează persoanele care aparțin minorităților naționale, este esențial ca autoritățile să se consulte în mod adecvat cu respectivele minorități naționale și să le implice în procesul decizional pentru a răspunde în mod eficient nevoilor lor. Aceasta se aplică și alocării de sprijin public pentru culturile minorităților.

Procesele de descentralizare și delegarea competențelor autonomiilor culturale pot juca un rol important în a permite minoritățile naționale să participe efectiv la viața culturală.

Mijloacele de comunicare în masă joacă un rol principal în viața culturală, prin urmare, persoanele care aparțin minorităților naționale trebuie să poată crea și utiliza propriile mijloace de comunicare în masă. În egală măsură este important să fie reprezentate în mijloacele de comunicare în masă de bază, pentru a-și prezenta opiniilor asupra chestiunilor de interes la nivelul întregii societăți.

PARTICIPAREA LA AFACERILE PUBLICE

Persoanele care aparțin minorităților naționale pot fi implicate în afacerile publice printr-o serie de aranjamente, precum reprezentarea în cadrul organismelor alese și în administrația publică la toate nivelurile, în mecanisme consultative sau aranjamente cu privire la autonomia culturală. O atenție deosebită ar trebui acordată unei reprezentări echilibrate a femeilor și a bărbaților care aparțin minorităților naționale.

Fără a aduce atingere faptului că reprezentarea minorităților în cadrul organismelor alese poate fi realizată prin alte mijloace decât formarea de partide politice specifice, legislația care interzice formarea de partide politice pe motive de etnie sau de religie poate avea ca

rezultat limitări injuste ale dreptului la liberă asociere. Orice limitare ar trebui să fie în conformitate cu principiile cuprinse în normele dreptului internațional. Partidele care reprezintă sau promovează interesele persoanelor care aparțin minorităților naționale ar trebui să aibă oportunități adecvate pentru a organiza campanii pe durata alegerilor.

În urma unor consultări corespunzătoare, garanțiile constituționale ar trebui cuplate cu punerea în aplicare eficientă a legislației cu scopul de a asigura participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale. Indiferent de aranjamentele alese, se recomandă efectuarea de evaluări periodice în vederea asigurării faptului că acestea reflectă în mod adecvat evoluțiile din societate.

În general, ar trebui sprijinite măsurile care facilitează reprezentarea persoanelor care aparțin minorităților naționale în cadrul organismelor alese. Derogările de la cerințele pragului, locurile rezervate sau drepturile de veto s-au dovedit deseori utile în sensul consolidării participării în cadrul organismelor alese. Cu toate acestea, simpla introducere a astfel de aranjamente nu asigură în mod automat persoanelor care aparțin minorităților naționale o influență veritabilă și substanțială asupra procesului decizional. În anumite circumstanțe specifice, un sistem al drepturilor de „veto” sau „quasi veto” poate duce chiar la o blocare a instituțiilor statului. În astfel de cazuri, ar trebui identificate modalități alternative de abilitare a persoanelor care aparțin minorităților naționale de a participa la procesul decizional.

Introducerea unor comisii parlamentare care să supravegheze aspectele legate de minorități poate contribui la menținerea preocupărilor persoanelor care aparțin minorităților naționale pe o poziție superioară în agenda parlamentară. Totuși, aceste preocupări ar trebui evidențiate în alte comisii parlamentare.

Modul în care sunt stabilite limitele administrative și delimitarea circumscripțiilor poate avea un impact asupra participării minorităților. Statele ar trebui să asigure faptul că modificarea circumscripțiilor nu reduce oportunitățile de alegere a persoanelor care aparțin minorităților naționale.

Cetățenia este un element important care poate influența participarea minorităților la afacerile publice. Deși este legitimă impunerea anumitor restricții pentru non-cetățeni în ceea ce privește dreptul lor de a vota și de a fi aleși, acestea nu ar trebui să se aplice la un nivel mai amplu decât este necesar. Statele sunt încurajate să ofere non-cetățenilor oportunitatea de a vota și de a candida la alegeri locale. Cerințele privind competențele lingvistice impuse candidaților la alegerile parlamentare și locale nu sunt compatibile cu articolul 15 din Convenția-cadru, în măsura în care au impact negativ asupra participării efective a persoanelor care aparțin minorităților naționale la afacerile publice.

Mecanismele de consultare constituie o modalitate suplimentară de a permite persoanelor care aparțin minorităților naționale să participe la procesele decizionale. Cu toate acestea, numai reprezentarea în organismele alese nu poate fi suficientă pentru a asigura o influență substanțială asupra procesului decizional, simpla consultare nereprezentând un mecanism suficient de asigurare a participării efective a persoanelor care aparțin minorităților naționale. Având în vedere necesitatea luării în considerare a circumscripțiilor naționale, statele ar trebui să fie încurajate să conceapă un sistem care să asigure atât reprezentarea minorităților naționale, cât și consultarea cu acestea.

Organismele consultative ar trebui să aibă un statut juridic clar, iar obligativitatea consultării lor ar trebui prevăzută în legislație. În plus, implicarea în procesele decizionale ar trebui să aibă o natură regulată și permanentă. O atenție deosebită ar trebui acordată asigurării faptului că organismele consultative sunt favorabile incluziunii și reprezentative. Procedurile de desemnare ar trebui să fie transparente și concepute în strânsă consultare cu reprezentanții minorităților naționale. Acestea ar trebui să fie evaluate periodic cu scopul de a asigura că organismele vizate reprezintă un spectru larg de opinii ale persoanelor care aparțin minorităților naționale. Organismele consultative ar trebui, de asemenea, să abordeze în mod regulat aspectele de interes pentru minoritățile mai puțin numeroase și pentru persoanele care aparțin minorităților naționale care locuiesc în afara zonelor cu populație tradițional sau substanțial minoritară.

Administrația publică, sistemul judiciar, agențiile responsabile cu aplicarea legii și organele executive ar trebui, în măsura în care este posibil, să reflecte diversitatea societății. Prin urmare, ar trebui promovată recrutarea de persoane care aparțin minorităților naționale în sectorul public. Cu toate acestea, ar trebui să se evite măsurile care vizează obținerea unei egalități rigide, matematice a reprezentativității diverselor grupuri. Cerințele legate de competențele lingvistice ale statelor care se adresează personalului din administrația publică nu ar trebui să depășească nivelul considerat necesar pentru funcția sau serviciul în cauză. O atenție sporită ar trebui acordată romilor și nomazilor, precum și minorităților mai puțin numeroase, care sunt, de cele mai multe ori, extrem de subreprezentate în administrația publică.

Statele sunt încurajate să creeze structuri guvernamentale care să trateze cu minoritățile naționale. Rolul acestor structuri ar trebui să fie acela de a iniția și a coordona politica guvernamentală în domeniul protecției minorităților. Coordonarea dintre aceste structuri pe de o parte, și mecanismele consultative și alte structuri guvernamentale privind minoritățile, pe de altă parte, este esențială. Astfel de aranjamente pot contribui la prioritizarea preocupărilor minorităților în cadrul politicilor guvernamentale.

Proiectul constituțional al unui stat poate avea un impact decisiv asupra participării efective a persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața publică. Având în vedere nevoia luării în considerare a circumstanțelor naționale, formele subnaționale de guvernare și autogovernarea autonomă a minorităților pot reprezenta instrumente valoroase pentru favorizarea participării efective a persoanelor care aparțin minorităților naționale în multe domenii ale vieții. Indiferent de proiectul constituțional al unui stat, autoritățile centrale ar trebui să rămână angajate în responsabilitatea lor față de persoanele care aparțin minorităților naționale și care derivă din cadrul legislativ internațional și național.

Ar trebui puse la dispoziție resurse financiare și umane adecvate pentru a permite organismelor implicate în aspectele legate de minorități să își îndeplinească activitățile în mod eficient.

Este esențial ca publicul să fie informat în mod corespunzător, atât prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă de bază și cât și al mijloacelor de comunicare în masă ale minorităților, cu privire la chestiunile politice relevante pentru persoanele care aparțin minorităților naționale. Prin urmare, este important să se asigure participarea adecvată a persoanelor care aparțin minorităților naționale în diferite organisme legate de mijloacele

de comunicare în masă, precum consilii de supraveghere și organisme de reglementare independente, comisii de radiodifuziune ale serviciilor publice și consiliile auditorilor.

PARTEA I INTRODUCERE

1. Participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale în diverse domenii ale vieții publice este esențială pentru a asigura coeziunea socială și dezvoltarea unei societăți cu adevărat democratice. Convenția-cadru privind protecția minorităților naționale¹ (denumită în continuare „Convenția-cadru”) prevede, prin urmare, la articolul 15 faptul că statele-părți „trebuie să creeze condițiile necesare pentru participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața culturală, socială și economică și la afacerile publice, în special la cele care le privesc direct”.

2. Având în vedere importanța participării efective pentru protecția persoanelor care aparțin minorităților naționale, comitetul consultativ privind Convenția-cadru (denumit în continuare „comitetul consultativ”) a decis să își dedice al doilea comentariu tematic participării persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața socială, economică și culturală, precum și la afacerile publice. Principalul obiectiv al acestui comentariu este de a evidenția interpretarea oferită de comitetul consultativ, în principal în cadrul avizelor specifice fiecărei țări ale comitetului consultativ adoptate între 1999 și 2007 dispozițiilor prevăzute în Convenția-cadru privind participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale. Comentariul are ca scop furnizarea unui instrument util pentru autoritățile statului și factorii de decizie, funcționari publici, organizații ale minorităților, organizații neguvernamentale, mediul academic și pentru alte părți interesate implicate în protecția minorităților.

3. Observațiile preliminare incluse în comentariu introduc o reflecție asupra importanței participării și a relevanței acesteia pentru exercitarea deplină a altor drepturi garantate prin Convenția-cadru. Comentariul însuși analizează o serie de concluzii-cheie privind participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale, identificate în special în avizele specifice fiecărei țări în baza diferitelor articole din Convenția-cadru (Partea III). În concluziile sale, comentariul evidențiază principalele provocări care rămân în acest domeniu și identifică domeniile care necesită o atenție suplimentară din partea comitetului consultativ în cadrul viitoarei monitorizări pentru fiecare țară în parte. Anexa conține o analiză a relațiilor dintre articolul 15 și alte articole ale Convenției-cadru. Acest comentariu trebuie înțeles ca document evolutiv care va trebui dezvoltat ulterior, pe măsura evoluției monitorizării în temeiul Convenției-cadru.

4. La elaborarea acestui comentariu, comitetul consultativ a organizat consultări ample cu reprezentanții și organizațiile minorităților naționale, cu mediul academic și cu alte părți interesate în vederea asigurării faptului că acest comentariu este cât mai completă cu putință și că reflectă principalele provocări cu care se confruntă minoritățile naționale.

---

¹ Convenția-cadru privind protecția minorităților naționale, care a fost adoptată în 1994, este principalul instrument al Consiliului Europei destinat protecției persoanelor care aparțin minorităților naționale. Aceasta a intrat în vigoare în 1998 și, până în prezent, a fost ratificată de 39 de state membre.

PARTEA II OBSERVAȚII PRELIMINARE
---

1. STANDARDE INTERNAȚIONALE PRIVIND PARTICIPAREA EFECTIVĂ A PERSOANELOR CARE APARTIN MINORITĂȚILOR NAȚIONALE: CONVENȚIA-CADRU ȘI ALTE INSTRUMENTE INTERNAȚIONALE

5. Protecția minorităților naționale și a drepturilor și libertăților persoanelor care aparțin minorităților naționale, prevăzute în Convenția-cadru privind protecția minorităților naționale, face parte integrantă din protecția internațională a drepturilor omului². Prin urmare dreptul la participare efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața culturală, socială și economică și la afacerile publice prevăzut la articolul 15 din Convenția-cadru, face parte, de asemenea, din protecția internațională a drepturilor omului.

6. Deși Convenția-cadru protejează drepturile indivizilor care aparțin minorităților naționale³, exercitarea anumitor drepturi, inclusiv a dreptului la participare efectivă, are o dimensiune colectivă. Aceasta înseamnă că anumite drepturi pot fi exercitate în mod efectiv numai în cadrul comunității cu alte persoane care aparțin minorităților naționale⁴.

7. În afara Convenției-cadru, există alte documente internaționale care sunt relevante pentru participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale. Comitetul consultativ a luat în considerare standardele conținute în aceste texte internaționale în momentul elaborării acestui comentariu. Acestea variază de la standarde obligatorii din punct de vedere juridic la recomandări și orientări. Standardele obligatorii din punct de vedere juridic includ standardele conținute în Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, și jurisprudența conexă a Curții Europene pentru Drepturile Omului, Carta socială europeană și Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare. Recomandările de la Lund cu privire la participarea efectivă a minorităților naționale la viața publică publicată de Înalțul Comisar pentru Minoritățile Naționale al OSCE au fost luate în considerare cu atenție de către comitetul consultativ în propria analiză a articolului 15 din Convenția-cadru. Națiunile Unite au contribuit, de asemenea, la elaborarea de norme în domeniul participării, în special prin Declarația ONU privind drepturile persoanelor care aparțin minorităților naționale, etnice, religioase sau lingvistice, (adoptată în 1992), Declarația ONU privind drepturile popoarelor indigene (adoptată în 2007) și, la un nivel mai general, în Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială.

2. CONSIDERENTE DE BAZĂ PRIVIND ARTICOLUL 15 DIN CONVENȚIA-CADRU

² A se vedea articolul 1 din Convenția-cadru.

³ A se vedea Raportul explicativ la Convenția-cadru privind articolul 1 din Convenția-cadru, punctul (31).

⁴ A se vedea articolul 3 alineatul (2) din Convenția-cadru: „Persoanele aparținând minorităților naționale își pot exercita drepturile și libertățile ce decurg din principiile enunțate în prezenta Convenției-cadru, individual sau în comun cu alții”.

8. Articolul 15 reprezintă dispoziția centrală a Convenției-cadru din mai multe puncte de vedere. Gradul participării persoanelor care aparțin minorităților naționale în toate sferile vieții poate fi avut în vedere ca unul dintre indicatorii nivelului de pluralism și democrație al unei societăți. Prin urmare, statele-părți ar trebui să ia în considerare că instituirea condițiilor necesare participării efective a persoanelor care aparțin minorităților naționale face parte integrantă din implementarea principiilor de bună guvernare într-o societate pluralistă.

9. Participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale este, de asemenea, crucială pentru consolidarea coeziunii sociale, întrucât menținerea minorităților naționale la periferia societății poate duce la excluziune socială și tensiuni între grupuri. Marginalizarea persoanelor care aparțin minorităților naționale în ceea ce privește viața socio-economică are și implicații pentru țară în ansamblu, cu riscul de pierdere a contribuțiilor lor și a plus valorii aduse la nivelul societății.

10. La fel ca alte dispoziții cuprinse în Convenția-cadru, articolul 15 impune statelor-părți obligativitatea unui rezultat: acestea trebuie să se asigure că sunt create condițiile necesare participării efective, însă alegerea mijloacelor celor mai potrivite pentru atingerea acestui obiectiv este lăsată la aprecierea lor. Acest comentariu are ca scop punerea la dispoziția statelor-părți a unei analize a unor experiențe existente pentru a le ajuta să identifice opțiunile cele mai eficiente.

11. Pentru promovarea participării efective a persoanelor care aparțin minorităților naționale în societate este necesar un dialog continuu și substanțial, atât între persoanele care aparțin minorităților naționale și populația majoritară, cât și între persoanele care aparțin minorităților naționale și autorități. Aceste două dimensiuni ale dialogului pot fi atinse numai dacă sunt create canale de comunicare eficiente.

12. Comitetul consultativ consideră că mecanismul de monitorizare instituit în baza Convenției-cadru este în sine un proces valoros pentru facilitarea dialogului între persoanele care aparțin minorităților naționale și autorități.

a) Participarea efectivă, egalitatea deplină și efectivă și promovarea identității și culturii minorităților naționale.

13. Deși articolul 15 este dispoziția centrală din Convenția-cadru destinată dreptului de participare efectivă, participarea este, de asemenea, cheia exercitării depline a altor drepturi protejate în baza Convenției⁵. Relația dintre articolul 15 și articolele 4 și 5 este, în acest context, deosebit de importantă. În fapt, articolele 14 și 15 pot fi privite ca trei unghiuri ale unui triunghi care împreună formează fundamentul Convenției-cadru.

14. Articolul 14 impune statelor să promoveze egalitatea deplină și efectivă pentru persoanele care aparțin minorităților naționale în toate segmentele vieții. Acest lucru implică dreptul la protecție egală prin lege și în fața legii și dreptul la protecție împotriva tuturor formelor de discriminare pe motiv de etnie sau din alte motive. În plus, egalitatea deplină și efectivă implică, de asemenea, nevoia ca autoritățile să adopte măsuri specifice în vederea surmontării inegalităților trecute sau structurale și a asigurării faptului că

---

⁵ A se vedea anexa la comentariu.

persoanele care aparțin minorităților naționale, dar și cele care aparțin majorității, beneficiază de egalitate de șanse în diverse domenii. Articolul impune statele-părți obligativitatea de a „promova condițiile necesare pentru persoanele care aparțin minorităților naționale pentru a-și menține și a-și dezvolta cultura și pentru a păstra elementele esențiale ale identității lor, și anume religia, limba, tradițiile și patrimoniul cultural” în vederea garantării *efective* a dreptului lor la identitate.

15. Dreptul la participarea efectivă, prevăzut la articolul 15, creează posibilitatea ca preocupările legate de persoanele care aparțin minorităților în ceea ce privește egalitatea deplină și efectivă, și în ceea ce privește dreptul lor la conservarea și dezvoltarea identității lor specifice, să poată fi exprimate și să poată fi efectiv luate în considerare.

b) Participarea efectivă privind „aspectele care afectează minoritățile naționale”

16. Articolul 15 impune statelor să creeze condițiile necesare participării efective a persoanelor care aparțin minorităților naționale la diverse aspecte, *în special la cele care le afectează*. Această parte a articolului 15 impune statelor-părți să acorde o atenție specifică implicării persoanelor care aparțin minorităților naționale în procesele decizionale privind aspectele care au o importanță specială pentru acestea. Comitetul consultativ a formulat ample comentarii privind diverse mecanisme care au fost create de state cu scopul de a-i implica pe reprezentanții minorităților naționale în procesele consultative și decizionale privind aspectele care au o importanță specială pentru acestea. Aceste comentarii se axează pe mecanisme de implicare a minorităților naționale în procesul decizional privind politicile culturale, sociale și economice, precum și afacerile publice.

17. În același timp, Comitetul consultativ a subliniat deseori că persoanele care aparțin minorităților naționale ar trebui să se poată exprima și cu privire la aspecte care nu le vizează în mod exclusiv, dar care le afectează în calitate de membri ai societății în ansamblu. Participarea la afacerile publice este într-adevăr esențială nu numai pentru a asigura luarea în considerare a preocupărilor speciale ale persoanelor care aparțin minorităților naționale, dar și pentru a le crea posibilitatea de a influența direcția generală a dezvoltării în societate.

c) „Caracterul efectiv” al participării

18. O altă chestiune centrală legată de articolul 15 este sensul sintagmei „caracter efectiv” în contextul participării minorităților. „Caracterul efectiv” al participării nu poate fi definit și cuantificat în termeni abstracți. În momentul analizării caracterului efectiv al participării persoanelor care aparțin minorităților, Comitetul consultativ nu a examinat doar mijloacele care promovează egalitatea deplină și efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale: acesta a luat în considerare și impactul lor asupra situației persoanelor vizate și a societății în ansamblu. Acest impact are dimensiuni calitative și cantitative și poate fi privit diferit de diferiți actori, în funcție de implicarea lor în procese.

19. Prin urmare, nu este suficient ca statele-părți să stipuleze formal participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale. Acestea ar trebui, de asemenea, să se asigure că participarea lor are o influență substanțială asupra deciziilor luate, și că există, în măsura în care este posibil, o proprietate partajată asupra deciziilor luate.

20. În mod similar, măsurile luate de statele-părți pentru a îmbunătăți participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața socio-economică ar trebui să aibă impact asupra accesului acestora la piața forței de muncă în calitate de actori economici individuali, asupra accesului lor la protecție socială și, în cele din urmă, asupra calității vieții lor. În acest context, egalitatea deplină și efectivă poate fi privită ca rezultat al participării efective.

21. Aceasta poate constitui o provocare pentru reprezentanții minorităților naționale în ceea ce privește participarea efectivă la procesul decizional. Acest lucru implică alocarea de timp și de resurse, nu numai pentru participare, dar și pentru a încerca reflectarea exactă a varietății opiniilor în rândul persoanelor care aparțin minorităților naționale. În consecință, minoritățile naționale necesită atât consolidarea capacităților, cât și resurse în vederea asigurării faptului că reprezentanții lor pot contribui în mod efectiv.

d) Participarea efectivă a minorităților și dialogul intercultural

22. Articolul 15 vizează, de asemenea, facilitarea dialogului intercultural prin crearea posibilității pentru minoritățile naționale de a fi vizibile, de a se putea exprima și de a participa efectiv la procesul decizional, inclusiv de a participa la aspecte relevante pentru societate în ansamblu. În fapt, dialogul social nu ar trebui limitat la reprezentanții minorităților naționale și autorități, ci ar trebui extins la toate segmentele societății. Convenția-cadru care ca obiectiv punerea la dispoziția persoanelor care aparțin minorităților naționale a unor posibilități sporite de participare la societatea de bază și, în același timp, pentru populația majoritară, de a beneficia de o mai bună informare privind cultura, limba și istoria minorităților naționale, în spiritului dialogului intercultural⁶.

---

⁶ A se vedea, de asemenea, articolul 6.1 din Convenția-cadru.

<p>PARTEA III CONCLUZII-CHEIE PRIVIND PARTICIPAREA PERSOANELOR CARE APARTIN MINORITĂȚILOR NAȚIONALE LA VIAȚA CULTURALĂ, SOCIALĂ ȘI ECONOMICĂ ȘI LA AFACERILE PUBLICE</p>
---

1) PARTICIPAREA LA VIAȚA ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ

23. Comitetul consultativ a subliniat în mod frecvent că participarea *efectivă* a persoanelor care aparțin minorităților naționale nu poate fi restricționată numai la participarea lor la afacerile publice și că participarea efectivă la viața economică și socială este la fel de importantă ca participarea lor la afacerile publice, conform principiilor Cartei sociale europene și ale Cartei sociale europene revizuite.

24. Participarea la viața socială și economică acoperă o gamă largă de aspecte, de la accesul la locuințe adecvate, asistență medicală, protecție socială (asigurare socială și prestații sociale) la servicii sociale de bunăstare și acces la piața forței de muncă. Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața economică implică atât accesul pe piața forței de muncă, publică și privată, cât și accesul la afaceri și la oportunitatea desfășurării de activități independente. Acestea sunt, pe rând, strâns legate de drepturile la proprietate și la procesele de privatizare.

25. De asemenea, este important de reamintit faptul că persoanele care aparțin diferitelor grupuri minoritare se confruntă cu diferite bariere în calea participării lor la viața socio-economică. Persoanele care aparțin anumitor grupuri, precum romii și nomazii sau popoarele indigene, sunt mai expuse riscului de excludere de la viața socio-economică decât persoanele care aparțin altor minorități naționale sau decât populația majoritară. Aceste grupuri pot avea nevoie de măsuri specifice care să răspundă nevoilor lor.

26. Participarea efectivă la viața socială și economică necesită, *inter alia*, din partea statelor-părți, eliminarea barierelor care împiedică persoanele care aparțin minorităților naționale să aibă acces egal la diverse sfere ale vieții economice și la serviciile sociale și promovarea accesului egal al acestora pe piața forței de muncă, la oportunitățile acestora și la o gamă de servicii publice, inclusiv locuințe sociale și asistență medicală.

27. În plus, egalitatea de șanse nu ar trebui limitată la oferirea unui acces egal la piețe și servicii. Participarea efectivă necesită, de asemenea, din partea statelor-părți promovarea participării persoanelor care aparțin minorităților naționale în viața economică și socială și la beneficiile și rezultatele sferelor sociale și economice, care includ, printre altele, dreptul la beneficii din dezvoltare economică, servicii de asistență medicală, securitate socială și alte forme de beneficii.

28. Prin urmare, concluziile Comitetului consultativ, care sunt prezentate mai jos, sunt rezultatul unei analize combinate a concluziilor în baza articolului 15 (participarea efectivă) și a articolului 4 (egalitatea de tratament).

29. O parte dintre concluzii sunt relevante pentru cea mai mare parte a statelor-părți; acestea includ lipsa datelor statistice privind situația socio-economică a minorităților naționale și, uneori, răspunsul inadecvat al serviciilor publice la nevoile persoanelor care aparțin minorităților naționale. Altele sunt legate în mod specific de anumite țări sau regiuni sau grupuri minoritare, precum dificultățile care rezultă din procesele de privatizare a terenurilor, barierele din calea continuării activităților tradiționale de către persoanele care aparțin anumitor minorități naționale.

a) Disponibilitatea datelor statistice privind situația socio-economică a persoanelor care aparțin minorităților naționale

30. Statele-părți ar trebui să adune în mod regulat date și să colecteze informații actualizate privind situația socio-economică și educațională a persoanelor care aparțin minorităților naționale pentru a compara situația lor cu situația populației majoritare. Disponibilitatea datelor viabile, defalcate în funcție de vârstă, sex și distribuție geografică, constituie o condiție importantă pentru dezvoltarea de măsuri bine orientate și durabile, care să răspundă nevoilor persoanelor vizate. Acest lucru este crucial și pentru formularea de politici și de măsuri eficiente care să abordeze discriminarea în domenii precum accesul la piața forței de muncă și la locuințe. Datele colectate în urma recensământului populației sunt, în general, insuficiente pentru a servi drept bază pentru aceste politici și măsuri.

31. Colectarea datelor privind situația minorităților naționale ar trebui realizată în conformitate cu standardele internaționale privind protecția datelor cu caracter personal⁷, precum și în conformitate cu dreptul persoanelor care aparțin minorităților naționale de a alege liber dacă doresc să fie tratate sau nu ca atare. Ori de câte ori este posibil, reprezentanții minorităților naționale vizate ar trebui să se implice pe parcursul întregului proces de colectare a datelor, iar metodele de colectare a acestor date ar trebui concepute în strânsă cooperare cu aceștia.

b) Legislația care interzice discriminarea în viața socio-economică

32. Comitetul consultativ a observat în mai multe rânduri că anumite minorități naționale au rate de șomaj proporțional mai ridicate, uneori rate mai scăzute de ocupare a forței de muncă și, în general, o participare mai scăzută pe piața forței de muncă decât populația majoritară. Acestea se pot confrunta cu discriminare directă și indirectă și cu inegalități în dezvoltarea carierei și deseori cu obstacole structurale (plafonarea la nivelul promovării lor în cadrul unei organizații).

33. Existența unei legislații complete care să interzică discriminarea pe motivul apartenenței la o minoritate națională acoperind domeniul forței de muncă, al locuințelor, al asistenței medicale și al protecției sociale de către actori publici și privați, reprezintă o condiție prealabilă pentru orice politică care vizează promovarea participării persoanelor care aparțin minorităților naționale în diverse sfere ale vieții socio-economice.

34. Prin urmare, Comitetul consultativ a insistat, în repetate rânduri, asupra faptului că legislația împotriva discriminării ar trebui adoptată sau, dacă este cazul, dezvoltată în

---

⁷ A se vedea, de exemplu, Convenția privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea automată a datelor cu caracter personal (ETS 108) și Recomandarea Comitetului Miniștrilor (97) 18 referitoare la protecția datelor personale colectate și prelucrate în scop statistic.

continuare și implementată pe deplin în vederea eliminării discriminării persoanelor care aparțin minorităților naționale, în special în ceea ce privește piața forței de muncă, în domeniul locuințelor și de către furnizori de asistență medicală. Aceasta implică, de asemenea, faptul că ar trebui adoptate măsuri adecvate pentru sensibilizarea întregii societăți și pentru a asigura formarea tuturor părților interesate, inclusiv a organismelor de aplicare a legii.

35. De asemenea, este important să se pună la dispoziție căi de atac în cazuri de discriminare. Statele-părți ar trebui să crească gradul de conștientizare în rândul persoanelor care aparțin minorităților naționale privind existența căilor de atac și să se asigure că acestea sunt ușor accesibile.

36. În plus, Comitetul consultativ a subliniat deseori că rasismul și discriminarea pot avea un impact disproporționat asupra femeilor și fetelor care aparțin, în special, anumitor grupuri minoritare. Acestea se pot confrunta cu discriminare multiplă pe motive de etnie și de sex. Prin urmare, măsurile vizate ar trebui să aibă ca obiectiv remedierea formelor specifice de discriminare cu care se confruntă femeile care aparțin minorităților naționale⁸.

c) Capacitatea serviciului public de a răspunde nevoilor socio-economice ale persoanelor care aparțin minorităților naționale

37. Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața socio-economică este uneori împiedicată de obstacole administrative și de lipsa sensibilității față de nevoile specifice și dificultățile întâlnite de aceste persoane în raporturile cu administrațiile și serviciile publice. În anumite cazuri, dificultățile sunt cauzate de capacitatea insuficientă a administrațiilor vizate de a lua în considerare nevoile specifice ale persoanelor care aparțin minorităților naționale. Administrațiile și serviciile publice includ instituții de învățământ și sociale, precum furnizori de servicii de ocupare a forței de muncă, servicii sociale și prestații sociale, servicii medicale și în materie de locuințe, transport public și utilități, sport și agrement.

38. Prin urmare, statele-părți ar trebui să adopte măsuri pentru o mai bună instruire a personalului din cadrul serviciilor publice și sociale pentru a furniza răspunsuri adecvate nevoilor persoanelor care aparțin minorităților naționale. Pot fi necesare sesiuni de formare specializată privind nevoile specifice ale comunităților minorităților naționale, precum și privind problemele sociale și problemele economice specifice care pot afecta persoanele care aparțin în special anumitor minorități naționale. În fapt, persoanele care aparțin anumitor grupuri minoritare sunt mai expuse riscului de excluziune socială și integrarea lor în viața socio-economică necesită deseori abordări specifice care să ia pe deplin în considerare circumstanțele culturale și alte circumstanțe specifice.

39. Serviciile publice și sociale trebuie să devină ușor accesibile și disponibile minorităților naționale. Acest lucru poate necesita o serie de activități de conștientizare și adaptarea acestor servicii și instituții pentru a asigura că ele răspund în practică nevoilor specifice minorităților naționale la fel de eficient ca în cazul populației generale.

40. Informațiile și recomandările privind serviciile publice și sociale trebuie să fie ușor

⁸ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Irlanda, adoptat la 6 octombrie 2006, punctele (50) și (51).

accesibile și, acolo unde este posibil, disponibile în limba minorităților naționale.

41. În plus, statele-părți ar trebui să promoveze recrutarea, promovarea și menținerea serviciilor administrative și publice ale persoanelor care aparțin minorităților naționale, atât la nivel național, cât și la nivel local.

d) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața socio-economică în regiunile aflate în dificultate economică

42. Persoanele care aparțin minorităților naționale locuiesc deseori în zone limitrofe și în alte regiuni situate la distanță față de centrele de activitate politică și economică. Prin urmare, acestea se pot confrunta cu situații socio-economice mai dificile decât populația majoritară. Statele-părți ar trebui să ia măsuri specifice pentru a crește oportunitățile persoanelor care aparțin minorităților și care trăiesc în zone periferice și/sau aflate în dificultate economică, precum zonele rurale, izolate și limitrofe, zonele distruse de război sau regiunile afectate de dezindustrializare, de a participa la viața socio-economică⁹:

43. Dacă este cazul, acest lucru ar putea să rezulte din cooperarea bilaterală sau transfrontalieră. Comerțul și alte activități economice transfrontaliere pot constitui un factor important al dezvoltării economice și sociale a persoanelor care aparțin minorităților naționale. Statele-părți ar trebui, așadar, să se asigure că cooperarea la nivel transfrontalier nu este limitată de niciun obstacol injust.

44. Statele-părți ar trebui să se asigure că programele de reabilitare economică și inițiativele de dezvoltare regională care vizează regiunile aflate în dificultate economică, inclusiv unele zone din interiorul orașelor, sunt concepute și implementate într-un mod care oferă, de asemenea, beneficii persoanelor nevoiașe din rândul celor care aparțin minorităților naționale care locuiesc în astfel de regiuni. Pentru a asigura acest lucru, ar trebui să fie realizate studii pentru a evalua posibilul impact al proiectelor de dezvoltare asupra persoanelor care aparțin minorităților naționale. O atenție deosebită ar trebui acordată situației femeilor și tinerilor din mediul minorităților naționale.

45. Autoritățile ar trebui să se asigure că persoanele respective care aparțin minorităților naționale sunt pe deplin implicate în planificarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor și proiectelor care pot avea un impact asupra situației lor economice și asupra situației regiunilor în care locuiesc în număr mare.

46. În situațiile postconflict, o atenție deosebită ar trebui acordată situației socio-economice a persoanelor care aparțin minorităților naționale care au suferit din cauza discriminării din motive legate de mediul minorităților naționale și din care au fost excluse de pe piața forței de muncă. Măsuri specifice ar trebui luate pentru a redresa consecințele discriminării anterioare și pentru a promova participarea acestor persoane la viața socio-economică¹⁰.

---

⁹ A se vedea, de exemplu, Primul aviz privind Ucraina, adoptat la 1 martie 2002, punctul (73) și Al doilea aviz privind Estonia, adoptat la 24 februarie 2005, punctul (160).

¹⁰ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Croația, adoptat la 1 octombrie 2004, punctele (60) și (62).

e) Participarea la viața socio-economică a persoanelor care aparțin minorităților naționale defavorizate

47. Persoanele care aparțin anumitor grupuri minoritare, printre altele, romii, nomazii și popoarele indigene, se confruntă deseori cu dificultăți mai mari decât alte persoane în ceea ce privește accesul la piața forței de muncă, educație și formare, locuințe, asistență medicală și protecție socială. Dificultățile din diverse sectoare sunt deseori legate, aflându-se într-un raport de stimulare reciprocă și pot duce la o spirală a excluderii de la participarea socio-economică. Femeile care aparțin acestor grupuri sunt de multe ori deosebit de vulnerabile în fața sărăciei și excluziunii sociale.

48. Mai mult, un anumit număr de persoane care aparțin acestor grupuri continuă să ocupe nișe economice specifice și să desfășoare activități tradiționale și comerciale care sunt uneori dificil de menținut într-un context economic în rapidă schimbare. Statele-părți ar trebui să elimine obstacolele injuste, inclusiv regulamentele excesive, care împiedică practica activităților economice care sunt specifice anumitor grupuri minoritare. Această preocupare ar trebui avută în vedere în momentul elaborării de noi regulamente în acest domeniu.

49. Pentru a promova integrarea efectivă a persoanelor care aparțin grupurilor minoritare defavorizate în viața socio-economică, ar trebui concepute și implementate în mod eficient strategii complete și pe termen lung. Atunci când există astfel de strategii, ar trebui acordată o atenție deosebită implementării lor eficiente. La toate nivelurile de operațiune, în special la nivel local, trebuie furnizate resurse în timp oportun. În plus, implementarea acestor politici ar trebui monitorizată cu atenție, iar impactul lor ar trebui evaluat în strânsă cooperare cu reprezentanții minorităților vizate, în vederea adaptării și consolidării lor de-a lungul timpului. Măsurile efective de coordonare adoptate de diverse organisme implicate ar trebui să constituie o preocupare-cheie.

f) Accesul la terenuri și proprietate ca o condiție pentru participarea la viața socio-economică

50. Obstacolele din calea obținerii accesului la proprietate (indiferent dacă sunt rezidențiale, comerciale sau agricole) pot avea un efect disproporționat asupra persoanelor care aparțin minorităților naționale, agravând dificultățile economice și gradul de șomaj în rândul acestora.

51. Accesul egal la proprietate, inclusiv la proprietatea asupra terenurilor, este uneori legat de procesele de privatizare și de procesele de restituire a proprietăților care, în unele cazuri, au avut un impact disproporționat asupra persoanelor care aparțin grupurilor minoritare vulnerabile. Statele-părți ar trebui, așadar, să asigure accesul egal și echitabil la procesele de privatizare și de restituire a proprietăților, întrucât ele au implicații pe termen lung în ceea ce privește participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața economică. În vederea consolidării egalității depline și efective pentru persoanele care aparțin minorităților naționale, autoritățile ar trebui să se asigure, în special, că procesul de privatizare este transparent și că sunt instituite instrumente pentru a monitoriza și, la momentul potrivit, a evalua impactul privatizării. În plus, persoanele care aparțin minorităților naționale ar trebui să participe efectiv la aceste procese de

monitorizare și de evaluare¹¹.

52. Dificultățile substanțiale în dobândirea accesului la proprietate poate rezulta și din conflicte armate și din strămutarea ulterioară a populațiilor. Statele-părți ar trebui să se asigure că revendicările legate de proprietăți formulate de persoanele care aparțin minorităților naționale sunt prelucrate și implementate în mod eficient și transparent și nu duc la rezultate discriminatorii¹²:

53. Încălcarea drepturilor la proprietate sau limitările impuse în ceea ce privește utilizarea terenurilor de către anumite grupuri cum ar fi popoarele indigene a căror situație economică este strâns legată de utilizarea terenului, poate submina în mod semnificativ participarea lor la viața socio-economică. Prin urmare, terenurile utilizate în mod tradițional de acestea ar trebui să fie protejate în mod special și eficient. În plus, reprezentanții popoarelor indigene ar trebui să fie implicați îndeaproape în orice proces decizional care afectează utilizarea terenurilor în zonele lor tradiționale de reședință.

g) Cerințe în materie de reședință, limbă și alte cerințe prevăzute ca o condiție obligatorie pentru participarea la viața socio-economică

54. În unele state-părți, cerințele în materie de limbă sunt impuse de unii angajatori sau de stat ca o condiție prealabilă de recrutare¹³, sau pentru înregistrarea și derularea de afaceri private; aceste practici pot afecta într-un mod disproporționat persoanele care aparțin anumitor minorități naționale. Ele se pot confrunta cu dificultăți specifice în ceea ce privește înregistrarea reședinței lor, din cauza obstacolelor administrative sau a altor obstacole. Problemele legate de cerințele în materie de reședință pot împiedica, de asemenea, accesul lor la drepturi sociale de bază precum asistența medicală, serviciile de șomaj și drepturile de pensie. Persoanele care aparțin minorităților naționale care au un stil de viață nomad se confruntă, de asemenea, cu obstacole în calea participării la viața socio-economică atunci când cerințele în materie de reședință nu sunt adaptate stilului lor de viață.

55. Mai mult, cerințele în materie de competențe lingvistice injuste sau disproporționate pentru accesul la anumite locuri de muncă sau pentru furnizarea de bunuri și servicii, în special în sectorul privat, pot împiedica accesul la piața forței de muncă și la protecție socială al persoanelor care aparțin minorităților naționale¹⁴. Prin urmare, statele-părți ar trebui să adopte măsuri eficiente pentru a elimina toate restricțiile injuste legate de accesul la piața forței de muncă, care ar afecta în special persoanele care aparțin anumitor minorități naționale. În situația în care cerințele în materie de competențe lingvistice constituie o cerință legitimă pentru accesul la anumite locuri de muncă, mai ales în serviciul public, pot fi puse la dispoziție cursuri de formare lingvistică pentru a împiedica discriminarea persoanelor care aparțin minorităților naționale. Accesul la prestațiile sociale de bază și la anumite servicii publice nu ar trebui împiedicat prin cerințe în materie de limbă sau de reședință injuste.

56. În același timp, statele-părți ar trebui să se asigure că procesele de înregistrare a

¹¹ A se vedea, de exemplu, Avizul privind Kosovo (UNMIK), adoptat la 25 noiembrie 2005, punctul (115).

¹² A se vedea, de exemplu, Avizul privind Kosovo (UNMIK), punctul (116).

¹³ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Federația Rusă, punctele (59), (272) și (273).

¹⁴ A se vedea, de exemplu, Primul aviz privind Azerbaidjanul, adoptat la 22 mai 2003, punctul (79).

reședințelor sunt ușor accesibile și că nu sunt discriminate direct sau indirect persoanele care aparțin minorităților naționale. Acolo unde este cazul, ar trebui să se asigure asistență în ceea ce privește înregistrarea pentru persoanele care aparțin minorităților naționale și, în cele din urmă, monitorizarea regulată a proceselor de înregistrare ar trebui realizată de către autorități.

h) Standarde privind locuințele și participarea la viața socio-economică

57. Condițiile improprii ale locuințelor, deseori cuplate cu separarea fizică/spațială a persoanelor care aparțin anumitor minorități naționale, în special romi și nomazi, afectează în mod considerabil capacitatea acestora de a participa la viața socio-economică și pot duce la sporirea sărăciei, a marginalizării și a excluziunii sociale. Acest lucru devine tot mai acut din cauza lipsei unor dispoziții care să le asigure drepturile de reședință și a vulnerabilității în urma evacuărilor forțate, inclusiv a consecințelor proceselor de restituire a proprietăților¹⁵.

58. Statele-părți trebuie să adopte măsuri eficiente pentru a pune capăt practicilor discriminatorii care duc la segregarea și marginalizarea persoanelor care aparțin anumitor minorități naționale¹⁶. O atenție deosebită ar trebui acordată asigurării respectului deplin al drepturilor persoanelor care aparțin minorităților naționale în ceea ce privește locuințele.

59. Mai mult, statele-părți ar trebui să dezvolte politici sectoriale complete pentru a remedia problema locuințelor improprii și a lipsei accesului la infrastructura de bază, care afectează în special persoanele care aparțin anumitor minorități. Statele-părți ar trebui să promoveze accesul egal al acestora la locuințe adecvate, în special prin îmbunătățirea accesului la locuințe subvenționate.

60. Astfel, autoritățile ar trebui să asigure participarea adecvată a persoanelor vizate la procesul decizional privind locuințele și la programele conexe concepute pentru a îmbunătăți situația socio-economică, în vederea asigurării că nevoile acestor persoane sunt luate în considerare în mod adecvat. Astfel de politici ar trebui finanțate în mod corespunzător. De asemenea, este important ca statele-părți să se asigure că autoritățile locale respectă legislația existentă împotriva discriminării în ceea ce privește problema locuințelor întrucât măsurile care perpetuează segregarea sunt deseori adoptate la nivel local.

i) Asistență medicală și participarea la viața socio-economică

61. Persoanele care aparțin anumitor minorități naționale se confruntă cu dificultăți speciale în ceea ce privește accesul lor la asistența medicală, o situație care are la bază mai mulți factori precum discriminarea, sărăcia, izolarea geografică, diferențele culturale sau barierele lingvistice. Dificultățile legate de accesul la asistența medicală au un impact negativ asupra participării persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața socio-economică.

¹⁵ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind România, adoptat la 24 noiembrie 2005, punctele (80) și (82).

¹⁶ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Republica Cehă, adoptat la 24 februarie 2005, punctele (52) și (57), Al doilea aviz privind Republica Slovacă, adoptat la 26 mai 2005, punctul (46) și Al doilea aviz privind Slovenia, adoptat la 26 mai 2005, punctele (67) și (68).

62. Statele-părți ar trebui să asigure implicarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale vizate în conceperea, implementarea, monitorizarea și evaluarea măsurilor adoptate pentru abordarea problemelor care le afectează asistența medicală. Acestea sunt necesare pentru a permite serviciilor de sănătate să răspundă în mod eficient nevoilor lor specifice.

63. Personalul medical și administrativ angajat în serviciile de sănătate ar trebui să beneficieze de instruire privind contextul cultural și lingvistic al minorităților naționale, astfel încât să poată răspunde în mod adecvat nevoilor specifice ale persoanelor care aparțin minorităților naționale¹⁷. Angajarea de mediatori sau asistenți în domeniul sănătății care aparțin minorităților naționale poate contribui la îmbunătățirea comunicării și la asigurarea unor abordări mai potrivite¹⁸.

64. O atenție deosebită ar trebui acordată și furnizării de servicii efective în favoarea persoanelor care aparțin minorităților naționale din cadrul sistemului de asistență medicală¹⁹. Politicile în materie de egalitate de șanse nu ar trebui limitate numai la accesul la asistență medicală. Acestea ar trebui să vizeze și furnizarea de servicii de calitate persoanelor care aparțin minorităților naționale, cu același impact ca în cazul serviciilor destinate restului populației.

2) PARTICIPAREA LA VIAȚA CULTURALĂ²⁰

65. Caracterul efectiv al participării persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața culturală este în cea mai mare parte a statelor-părți strâns legat de nivelul participării lor la afacerile publice și la viața socială și economică. Convenția-cadru protejează atât dreptul persoanelor care aparțin minorităților de a-și conserva și dezvolta propria moștenire și identitate culturală, cât și dreptul lor de a participa efectiv și de a interacționa în viața culturală de bază, în spiritul toleranței și al dialogului intercultural. Prin urmare, concluziile

¹⁷ A se vedea, de asemenea, observațiile de la litera c) de mai sus.

¹⁸ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Republica Cehă, adoptat la 24 februarie 2005, punctul (55) și Al doilea aviz privind Republica Slovacă, adoptat la 26 mai 2005, punctele (56) și (57).

¹⁹ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Republica Slovacă, adoptat la 25 mai 2005, punctele (56) și (57).

²⁰ A se vedea, de asemenea, alte texte de referință ale Consiliului Europei privind diversitatea culturală și mijloacele de comunicare în masă precum:

- *Declarația de la Faro privind strategia Consiliului Europei pentru dezvoltarea dialogului intercultural*, adoptată de miniștrii responsabili pentru afaceri culturale ai statelor-părți la Convenția culturală europeană, reunită la Faro între 27 și 28 octombrie 2005.
- *Declarația privind dialogul intercultural și prevenirea conflictelor*, adoptată în cadrul Conferinței miniștrilor europeni ai culturii la 22 octombrie 2003.
- Cea de a 7-a Conferință ministerială privind politica mass-media: *Integrare și diversitate: noi frontiere ale politicii europene privind mass-media și comunicațiile*. Texte adoptate (MCM(2005)005).
- Recomandarea nr. R (97) 21 a Comitetului Miniștrilor *privind mass-media și promovarea culturii și toleranței și expunerea de motive conexe*.
- Adunarea parlamentară a Consiliului Europei: Recomandarea 1773 (2006). *Orientările din 2003 privind utilizarea limbilor minorităților în mass-media și standardele Consiliului Europei: necesitatea de consolidare a cooperării și sinergiei cu OSCE*.
- Adunarea parlamentară a Consiliului Europei: Recomandarea 1277 (1995) *privind migrații, minoritățile etnice și mass-media*.

prezentate în acest capitol rezultă dintr-o analiză combinată a articolelor 5, 6 și 15.

66. În momentul conceperii și implementării politicilor culturale care afectează persoanele care aparțin minorităților naționale, este important ca autoritățile să se consulte în mod adecvat cu acestea pentru a răspunde eficient nevoilor lor. Minoritățile naționale, prin reprezentanții lor, ar trebui, de asemenea, să fie implicate efectiv în procesele de alocare a sprijinului public pentru inițiativele lor culturale. În plus, atunci când există instituții specifice pentru direcționarea sprijinului, persoanele care aparțin minorităților naționale ar trebui să fie reprezentante în mod adecvate și ar trebui să poată participa la procesul decizional corespunzător²¹.

67. Procesele de descentralizare pot juca un rol important în crearea condițiilor necesare pentru ca persoanele care aparțin minorităților naționale să poată participa efectiv la viața culturală. În special, mecanismele autonomiei culturale, al cărui scop este, *inter alia*, de a delega competențe persoanelor care aparțin minorităților naționale în sfera culturală și educațională, pot avea ca rezultat o participare sporită a minorităților la viața culturală²².

68. În plus, în momentul analizării participării minorităților la viața culturală, este important să se evalueze nivelul participării lor la mijloacele de comunicare în masă. Este important ca minoritățile să aibă posibilitatea de a crea și de a utiliza propriile mijloace de comunicare în masă. Cu toate acestea, este important, în egală măsură, ca acestea să aibă acces la și să fie prezente în mijloace de comunicare în masă de bază, pentru a-și face cunoscute, la nivelul întregii societății, propriile opinii cu privire la problemele de interes.

3) PARTICIPAREA LA AFACERILE PUBLICE

69. Comitetul consultativ, deși a analizat mai ales posibilitatea participării efective a persoanelor care aparțin minorităților naționale la afacerile publice, a vizat și implicarea generală a acestora în procesul decizional. Acesta nu a analizat numai reprezentarea și participarea în cadrul diverselor mecanisme, dar a acordat o atenție deosebită și eficienței influenței lor asupra proceselor decizionale. Diferitele aranjamente decizionale care există în statele-părți ar trebui să fie luate în considerare la alcătuirea societății și să reflecte diversitatea acesteia.

70. Participarea efectivă include o gamă largă de forme posibile, precum schimbul de informații, dialogul, consultările formale și informale și participarea la procesul decizional. Aceasta poate fi asigurată prin diferite canale care variază de la mecanisme consultative la mecanisme parlamentare speciale. O atenție deosebită ar trebui acordată participării egale a femeilor și a bărbaților care aparțin minorităților naționale.

71. Indiferent de mecanismele alese, persoanele care aparțin minorităților naționale ar trebui să beneficieze de șanse egale reale pentru a influența procesul decizional, al cărui rezultat ar trebui să reflecte în mod adecvat nevoile lor. Potrivit Comitetului consultativ, simpla consultare este, ca atare, un mijloc insuficient pentru a fi considerat participare efectivă.

²¹ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Norvegia, adoptat la 5 octombrie 2006, punctele (60) și (69).

²² A se vedea, de asemenea, punctele (133)-(137) privind mecanismele de autonomie.

72. Reprezentarea și participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale în cadrul organismelor alese prin vot, administrației publice, al sistemului judiciar sau al agențiilor responsabile cu aplicarea legii reprezintă o condiție esențială dar insuficientă pentru participarea efectivă. Includerea lor în organismele alese prin vot de la diferite niveluri depinde într-o mare măsură de tradițiile și garanțiile constituționale prevăzute de legislația electorală. Alegerea și modalitățile sistemului electoral au deseori un impact direct asupra caracterului efectiv al participării minorităților la procesul decizional. În afara posibilităților prevăzute de cele două tipuri principale de sisteme electorale (majoritar și proporțional), pot fi introduse mecanisme speciale precum locuri rezervate, cote, majorități calificate, drepturi de votare duală sau de „veto”. În plus, aranjamentele cu privire la autonomia culturală pot consolida participarea minorităților la afacerile publice.

73. Structurile guvernamentale specializate care tratează aspectele legate de minorități contribuie la asigurarea faptului că nevoile minorităților sunt integrate în mod coerent în politicile guvernamentale. Aspectele legate de minorități ar trebui, cu toate acestea, să nu rămână exclusiv apanajul organismelor guvernamentale specializate. Perspectiva minoritară ar trebui să fie armonizată cu politicile generale la toate nivelurile și etapele procedurale de către actorii implicați în procesul decizional.

74. Mijloacele de comunicare în masă ar trebui să informeze întreaga societate despre aspectele legate de minorități în vederea promovării unui spirit de toleranță și a dialogului intercultural.

a) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale în procesul legislativ.

i. Partide politice

75. Dreptul fiecărei persoane care aparține unei minorități naționale la libertatea de întrunire pașnică și libertatea de asociere stipulate la articolul 7 din Convenția-cadru implică, *inter alia*, dreptul de a forma partide și/sau organizații politice. Legislația care împiedică formarea de partide politice pe motive etnice sau religioase poate duce la limitarea injustă a acestui drept. În orice caz, orice limitare ar trebui să fie în conformitate cu normele dreptului internațional și cu principiile cuprinse în Convenția europeană a drepturilor omului²³.

76. Înregistrarea organizațiilor și a partidelor politice ale minorităților naționale poate face obiectul anumitor condiții. Astfel de cerințe ar trebui, cu toate acestea, să fie concepute astfel încât să nu limiteze, în mod injust sau disproportionat, posibilitățile persoanelor care aparțin minorităților naționale de a forma astfel de organizații și prin aceasta să limiteze oportunităților lor de a participa la viața politică și la procesul decizional. Aceasta privește,

---

²³ Articolul 11 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale care garantează dreptul la liberă asociere și întrunire pașnică, stipulează că nu ar trebui impusă nicio altă restricție în ceea ce privește exercitarea acestor drepturi în afara celor prevăzute de lege și care sunt necesare într-o societate democratică în interesul securității naționale sau al siguranței publice, în scopul prevenirii tulburărilor sau a infraționalității, al protecției sănătății sau integrității sau al protecției drepturilor și libertăților celorlalți.

inter alia, condițiile de înregistrare numerică și geografică²⁴.

77. Statele-părți ar trebui să se asigure că partidele care reprezintă sau includ persoane care aparțin minorităților naționale au oportunități adecvate în campania electorală. Acest lucru poate implica afișarea de mesaje publicitare electorale în limbile minoritare. Autoritățile ar trebui să aibă în vedere, de asemenea, asigurarea de oportunități pentru utilizarea limbilor minoritare în cadrul programelor publice ale serviciilor de radio și televiziune dedicate campaniilor electorale și pe buletinele de vot și pe orice alte materiale electorale în zonele locuite de persoane care aparțin minorităților naționale în mod tradițional sau în număr mare²⁵.

78. Partidele politice, atât cele de bază, cât și cele formate de persoane care aparțin minorităților naționale, pot juca un rol important în facilitarea participării persoanelor care aparțin minorităților naționale la afacerile publice. Procesele democratice interne de selecție a candidaților acestora de către partidele de bază sunt cruciale pentru asigurarea participării persoanelor care aparțin minorităților naționale. Includerea reprezentanților minorităților în cadrul partidelor de bază nu înseamnă însă în mod neapărat o reprezentare efectivă a intereselor minorităților.

79. În țări în care există partide minoritate proeminente, este important să se asigure că alte partide minoritare sau organizații politice care doresc să reprezinte interesele altor persoane care aparțin aceluiași minorități naționale au posibilitatea de a realiza acest lucru.

ii. Conceperea sistemelor electorale la nivel național, regional și local

80. Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la procesele electorale este crucială pentru a permite minorităților de a-și exprima opiniile atunci când sunt concepute măsuri legislative și politicile publice importante pentru acestea.

81. Având în vedere faptul că statele-părți sunt suverane asupra deciziilor cu privire la sistemele electorale, Comitetul consultativ a subliniat faptul că este important să se furnizeze oportunități pentru ca preocupările minorităților să fie incluse pe agenda publică. Acest lucru poate fi obținut prin prezența reprezentanților minorităților în organismele alese prin vot și/sau prin includerea preocupărilor acestora pe agenda organismelor alese prin vot.

82. Comitetul consultativ a constatat că atunci când legislația electorală prevede cerințe privind pragurile, potențialul impact negativ al acestora asupra participării minorităților naționale în procesul electoral necesită să fie luat în considerare în mod corespunzător²⁶. Derogările de la cerințele privind pragurile au fost utile pentru consolidarea participării minorităților naționale în organismele alese prin vot.

²⁴ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Moldova adoptat la 9 decembrie 2004, punctele (74)-(77), Al doilea aviz privind Federația Rusă, adoptat la 11 mai 2006, punctul (261) și Primul aviz privind Bulgaria, adoptat la 27 mai 2004, punctele (61)-(63).

²⁵ A se vedea, de exemplu, Primul aviz privind Estonia, adoptat la 14 septembrie 2014, punctele (55) și (56).

²⁶ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Federația Rusă, adoptat la 11 mai 2005, punctul (262) și Primul aviz privind Serbia și Muntenegru, adoptat la 27 noiembrie 2003, punctul (102).

83. Garanțiile constituționale pentru reprezentarea persoanelor care aparțin minorităților naționale în organismele selectate trebuie cuplate cu o legislație efectivă de punere în aplicare și cu măsuri de însoțire în timp rezonabil²⁷. Comitetul consultativ consideră că este esențial ca persoanele care aparțin minorităților naționale să participe sau să fie consultate în cursul procesului de elaborare a unei astfel de legislații și al monitorizării punerii sale în aplicare.

84. Statele-părți sunt încurajate să consolideze participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale, inclusiv a celor aflate într-o poziție defavorizată, în consilii alese la nivel local. În acest sens, Comitetul consultativ a subliniat faptul că ar trebui acordată atenția cuvenită posibilului impact negativ al anumitor cerințe în materie de reședință privind participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la alegeri locale²⁸.

85. Dispozițiile electorale care au ca scop promovarea unei prezențe echilibrate în cadrul organismelor alese prin vot pot fi concepute astfel încât să aibă un impact pozitiv asupra participării femeilor care aparțin minorităților naționale la afacerile publice.

86. Oricare ar fi mecanismul ales, se recomandă ca în general să fie efectuată o revizuire periodică în vederea asigurării faptului că acestea reflectă în mod adecvat evoluțiile societății și nevoile persoanelor care aparțin minorităților naționale.

87. Acolo unde posibilitățile ca persoanele care aparțin minorităților naționale să fie reprezentate în cadrul organismelor alese prin vot sunt limitate în practică, trebuie avute în vedere canale alternative, precum aranjamente specifice pentru facilitarea reprezentării minorităților în vederea consolidării participării lor²⁹.

iii. Limite administrative și delimitarea circumscripțiilor

88. Modificările de la nivelul circumscripțiilor electorale pot afecta eforturile menite să asigure participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale la afacerile publice, inclusiv în organismele alese prin vot. Atunci când sunt luate în considerare reforme care duc la modificări ale circumscripțiilor, statele-părți ar trebui să se asigure că acestea nu subminează oportunitățile persoanelor care aparțin minorităților naționale care urmează să fie alese³⁰.

89. Atunci când se au în vedere reforme care vizează modificarea limitelor administrative, autoritățile ar trebui să consulte persoanele care aparțin minorităților naționale și să aibă în vedere posibilul impact al acestor reforme asupra participării la afacerile publice³¹.

90. În orice caz, statele-părți nu ar trebui să adopte măsuri care vizează reducerea

---

²⁷ A se vedea, de exemplu, Primul aviz privind Ungaria, adoptat la 9 decembrie 2014, punctul (48).

²⁸ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Irlanda, adoptat la 6 octombrie 2006, punctul (104).

²⁹ A se vedea Al doilea aviz privind Danemarca, adoptat la 9 decembrie 2004, punctul (154).

³⁰ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Republica Slovacă, adoptat la 26 mai 2005, punctul (115) și Primul aviz privind Ucraina adoptat la 1 martie 2002, punctul (69).

³¹ A se vedea, de exemplu, Primul aviz privind „Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei”, adoptat la 27 mai 2004 punctul (103).

proporției în zonele locuite de persoane care aparțin minorităților naționale sau limitarea drepturilor protejate prin Convenția-cadru³². Dimpotrivă, reformele administrative în aceste zone ar trebui, *inter alia*, să crească oportunitățile pentru participarea minorităților.

iv. Sistemul locurilor rezervate

91. Mecanismele care implică locuri rezervate și/sau partajate pentru reprezentanții minorităților naționale s-au dovedit de mai multe ori a fi un mijloc util pentru consolidarea participării persoanelor care aparțin minorităților naționale în procesul decizional. Dispoziția privind locurile rezervate, partajate între diverse minorități naționale sau destinate unui grup, este una dintre modalitățile prin care poate fi asigurată în organismele alese prin vot reprezentarea persoanelor care aparțin minorităților naționale.

92. Sistemul „locurilor partajate” este adaptat în special nevoilor minorităților puțin numeroase. Pentru ca un astfel de mecanism să aibă un impact semnificativ asupra participării tuturor minorităților naționale reprezentate prin loc(uri) partajat(e), este important ca minoritățile vizate să convină asupra unei strategii comune și asupra unor obiectivelor partajate care să fie atinse prin reprezentarea în organismul electoral vizat. Reprezentanții aleși care ocupă locuri partajate ar trebui aibă în vedere reprezentarea preocupărilor tuturor persoanelor care aparțin minorităților naționale la nivelul circumscripției. O rotație a reprezentanților diferitelor minorități naționale poate ajuta la conturarea sensului locurilor rezervate.

93. Pentru a asigura faptul că un aranjament al locurilor garantate contribuie în mod substanțial la participarea efectivă, este important ca reprezentanții aleși ai minorităților să fie implicați efectiv în procesele decizionale. În plus, aceștia ar trebui să aibă posibilitatea reală de a influența deciziile luate de organismul ales, inclusiv cele care nu sunt strict legate de minoritățile naționale. Prin urmare, este important ca aceștia să aibă dreptul de a lua cuvântul și de a vota în cadrul organismului ales și ca rolul lor să nu fie limitat numai la statutul de observatori³³.

94. Cu toate acestea, Comitetul consultativ consideră că simpla introducere a astfel de aranjamente nu asigură în mod automat persoanelor care aparțin minorităților naționale o influență veritabilă și substanțială asupra procesului decizional³⁴.

v. Practica parlamentară

95. În acele state-părți în care există comisii parlamentare speciale pentru abordarea aspectelor legate de minorități, aceste organisme au contribuit, în mai multe cazuri, la luarea în considerare a preocupărilor minorităților naționale în procesele decizionale. Posibilitatea utilizării limbilor minorităților în cadrul acestor comisii s-a dovedit deosebit de eficientă. Cu toate acestea, nu ar trebui neglijată importanța participării efective în alte comisii parlamentare, de asemenea, implicate în aspecte ale protecției minorităților. Cooperarea pe linii de partid cu comisiile parlamentare consolidează eforturile care duc la

³² A se vedea articolul 16 din Convenția-cadru.

³³ A se vedea Primul aviz privind Cipru, adoptat la 6 aprilie 2001, punctul (41).

³⁴ A se vedea, de exemplu, Avizul privind Kosovo (UNMIK), adoptat la 25 noiembrie 2005, punctul (110).

integrarea aspectelor legate de minorități în politici.

96. Pentru ca activitatea acestor comisii să fie eficientă, este esențial să se acorde atenția cuvenită recomandărilor lor, în special la elaborarea sau modificarea legislației privind minoritățile naționale. În plus, dialogul regulat ar trebui să fie continuat între comisii și autoritățile relevante precum și între acestea și asociațiile minorităților.

vi. Drepturile „de veto”

97. În unele state-părți, membrii parlamentului care reprezintă minorități naționale au un drept de tipul dreptului de „veto” asupra proiectelor de legislație care le afectează direct. Acest mecanism, care poate constitui un instrument valoros în anumite circumstanțe, a fost introdus de unele state-părți pentru a asigura faptul că reprezentanții minorităților au posibilitatea de a accepta sau a respinge legislația privind aspecte care le afectează direct.

98. Comitetul consultativ a constatat totuși că drepturile „de veto” pot fi invocate de obicei numai în raport cu acte juridice care privesc exclusiv drepturile și statutul persoanelor care aparțin minorităților naționale³⁵. Prin urmare, ar fi putea să nu fie suficientă garantarea implicării corespunzătoare a reprezentanților minorităților în aspecte care nu le privesc direct sau exclusiv.

99. Există, de asemenea, preocupări că un astfel de sistem al dreptului de „veto” sau „quasi veto” în ceea ce privește anumite probleme poate, în circumstanțe specifice, să ducă la o blocare a instituțiilor statului³⁶. În astfel de cazuri, alte modalități și/sau modalitățile suplimentare care permit minorităților naționale să își exprime opiniile în cadrul proceselor legislative pot fi identificate ca substitut sau completarea a sistemului de „veto”.

vii. Cerințe privind cetățenia

100. Cetățenia constituie un element important care poate influența în mod substanțial participarea la afacerile publice. Experiența a demonstrat că cerințele privind cetățenia pot împiedica participarea efectivă în anumite domenii ale afacerilor publice. În momentul analizei domeniului specific de aplicare a Convenției-cadru, Comitetul consultativ a făcut apel, în mai multe rânduri, la flexibilitate și incluziune în ceea ce privește abordarea statelor-părți³⁷. În plus, Comitetul consultativ a subliniat în mod constant faptul că aplicarea Convenției-cadru non-cetățenilor care aparțin minorităților naționale poate consolida spiritul de toleranță, dialogul intercultural și cooperarea.

101. Deși este legitimă impunerea anumitor restricții pentru non-cetățeni privind dreptul lor de a vota și de a fi aleși, aceste restricții nu ar trebui să se aplice la un nivel mai larg decât este necesar. Deși cerințele privind cetățenia pot fi aplicate în raport cu alegerile parlamentare, statele-părți sunt încurajate să ofere non-cetățenilor care aparțin minorităților naționale posibilitatea de a vota și de a participa în calitate de candidați la alegerile locale și

³⁵ A se vedea Primul aviz privind Slovenia, adoptat la 12 septembrie 2002, punctul (71).

³⁶ A se vedea Primul aviz privind Bosnia și Herțegovina, adoptat la 27 mai 2004, punctele (100) și (101).

³⁷ A se vedea, de asemenea, observațiile referitoare la articolul 3 din Convenția-cadru din anexa la acest comentariu.

în consiliile guvernamentale ale autonomiilor locale³⁸. Cetățenia nu ar trebui să fie o condiție pentru persoanele care aparțin minorităților naționale de a se alătura unor asociații ale societății civile. Acest lucru este deosebit de important în statele-părți unde politica privind cetățenia a fluctuat.

viii. Cerințe privind competențele lingvistice

102. Cerințele privind competențele lingvistice impuse candidaților la alegerile parlamentare și locale nu sunt compatibile cu articolul 15 din Convenția-cadru. Acestea au efect negativ asupra participării efective a persoanelor care aparțin minorităților naționale la afacerile publice³⁹.

b) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale prin intermediul organismelor guvernamentale specializate

103. Stabilirea de structuri guvernamentale specializate care să trateze cu minoritățile naționale din cadrul autorităților naționale, regionale sau locale ar putea contribui la îmbunătățirea participării minorităților la afacerile publice. Atunci când astfel de organisme nu au fost înființate, statele-părți sunt încurajate să le înființeze sau, cel puțin, să identifice puncte de contact pentru aspectele legate de minorități în cadrul serviciilor publice.

104. Organismele specializate nu ar trebui să substituie, ci să completeze mecanismele consultative ale minorităților naționale. Eficiența acestora depinde într-o mare măsură de nivelul coordonării și complementarității cu organismele de consultare. Recrutarea și menținerea membrilor personalului care provin din rândul populației minoritare naționale și/sau cu competențe în materie de limbile minoritare dacă aceste organisme specializate pot contribui la funcționarea eficientă.

105. Organismele guvernamentale specializate nu ar trebui să substituie activitățile din instituțiile guvernamentale de bază în ceea ce privește aspectele legate de minorități. Principalul rol al acestor organisme specializate ar trebui să fie acela de a iniția și a coordona politica guvernamentală în domeniul protecției minorităților. Prin urmare, acestea sunt considerate canale importante de comunicare între guvern și minorități. Este esențial ca instituțiile guvernamentale relevante să fie conștiente de nevoile persoanelor care aparțin minorităților naționale și că aspectele legate de minorități trebuie integrate în activitățile altor servicii guvernamentale⁴⁰.

c) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale prin mecanisme consultative

³⁸ A se vedea, de exemplu, Primul aviz privind Estonia, adoptat la 14 septembrie 2014, punctul (55).

³⁹ A se vedea Primul aviz privind Estonia, punctul (55).

⁴⁰ A se vedea, de exemplu, Al doilea Aviz privind Armenia, adoptat la 12 mai 2006, punctul (122).

i. Crearea de mecanisme consultative

106. Consultarea persoanelor care aparțin minorităților naționale este deosebit de importantă în țările în care nu există mecanisme care să permită participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale în parlament și în alte organisme alese prin vot. Cu toate acestea, simpla consultare nu constituie un mecanism suficient pentru a asigura participarea *efectivă* a persoanelor care aparțin minorităților naționale.

107. Este important să se asigure faptul că organismele consultative au un statut juridic clar, că obligația de a le consulta este prevăzută de lege și că implicarea lor în procesele decizionale este regulată și permanentă. Deși există diverse modele în ceea ce privește funcționarea unor astfel de structuri⁴¹, este important să se asigure faptul că reglementările relevante sunt suficient de detaliate pentru a asigura o consultare eficientă și coerentă.

108. De asemenea, autoritățile pot organiza consultări cu reprezentanții diferitelor minorități naționale și/sau pot iniția un dialog direct cu reprezentanții minorităților naționale individuale. Deși prima metodă este o metodă importantă de abordare a aspectelor comune și de consolidare a dialogului dintre diverse minorități naționale, cea din urmă este potrivită, de exemplu, pentru luarea în considerare a acelor aspecte care vizează numai o minoritate națională specifică. Comitetul consultativ a constatat faptul că, în unele cazuri, doar consultarea cu organizațiile-umbrelă ale minorităților naționale nu este suficientă pentru a lua în considerare în mod adecvat preocupările minorităților naționale individuale.

ii. Caracterul reprezentativ al mecanismelor consultative

109. O atenție cuvenită ar trebui acordată caracterului inclusiv și al caracterului reprezentativ al mecanismelor consultative. Aceasta implică, *inter alia*, că acolo unde există organisme mixte, proporția dintre reprezentanții și oficialii minorităților nu ar trebui să aibă ca rezultat dominarea activităților de către aceștia din urmă. Toate minoritățile naționale ar trebui să fie reprezentate, inclusiv minoritățile naționale puțin numeroase⁴².

110. Caracterul reprezentativ al organismelor consultative depinde, de asemenea, de organizațiile minorităților și de procedurile lor de numire. În plus, atunci când sunt create mecanisme consultative specifice ale unei minorități naționale individuale, ar trebui acordată atenția cuvenită diversității din cadrul acestui grup⁴³.

111. Pentru credibilitatea organismelor consultative este esențial ca procedurile de numire să fie transparente și concepute în strânsă consultare cu minoritățile naționale. Statele-părți sunt încurajate periodic să analizeze procedurile de numire pentru a se asigura că organismele vizate sunt cât mai incluzive cu putință, că își mențin independența față de guverne și că reprezintă într-adevăr un spectru larg al opiniilor exprimate de persoanele care aparțin minorităților naționale. Este important să se asigure că femeile care aparțin

---

⁴¹ A se vedea, de asemenea, Manualul DH-MIN (www.coe.int/minorities).

⁴² A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Irlanda, adoptat la 6 octombrie 2006, punctul(112).

⁴³ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Germania, adoptat la 1 martie 2006, punctul (152).

minorităților naționale sunt implicate în organismele consultative.

112. Consultarea nu ar trebui limitată la preocupările persoanelor care aparțin minorităților naționale care locuiesc în zone cu populație minoritară tradițională sau semnificativă. Aceasta implică și faptul că agenda nu ar trebui să reflecte numai preocupările minorităților cele mai numeroase.

iii. Tipuri de mecanisme consultative

113. Deși consultările ad-hoc pot fi utile în ceea ce privește abordarea unui anumit aspect, statele-părți sunt încurajate să înființeze mecanisme și organisme consultative în vederea instituționalizării dialogului dintre guverne și reprezentanții minorităților⁴⁴.

114. Mecanismele consultative cu persoane care aparțin minorităților naționale nu ar trebui să excludă, acolo unde este posibil, consultarea paralelă cu experții independenți. Comitetul consultativ a constatat în unele cazuri că expertiza constituie o completare utilă pentru procedura de consultare.

115. În plus față de structurile naționale, regional și locale, mecanismele consultative s-au dovedit, în anumite circumstanțe, un canal suplimentar util pentru participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la procesul decizional, în special în domeniile de competență în care atribuțiile decizionale au fost descentralizate. În astfel de situații, este important ca autoritățile locale și regionale să implice în mod regulat aceste organisme consultative în procesele lor decizionale, atunci când abordează aspecte legate de minorități⁴⁵.

iv. Rolul și funcționarea organismelor consultative

116. Este esențial ca statutul juridic, rolul, sarcinile, calitatea de membru și poziția instituțională a organismelor consultative să fie definite în mod clar. Aceasta include domeniul de aplicare a consultării, structurile, normele care reglementează numirea membrilor lor și metodele de lucru. Este important să se asigure faptul că organismele consultative au personalitate juridică, întrucât lipsa ei ar putea submina caracterul lor eficient și capacitatea de a-și îndeplini misiunea în mod eficient. Metodele de lucru ale organismelor consultative ar trebui să fie transparente și normele lor de procedură clar definite. Publicitatea activităților organismelor consultative ar trebui promovată pentru a consolida transparența.

117. Statele-părți sunt invitate să ia măsuri pentru a permite persoanelor care aparțin minorităților naționale să devină conștiente de existența, mandatul și activitățile acestor organisme consultative. În plus, este important ca reuniunile acestor organisme să fie convocate în mod frecvent și regulat⁴⁶.

⁴⁴ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Finlanda, adoptat la 2 martie 2006, punctele (148)-(151).

⁴⁵ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Republica Cehă, adoptat la 24 februarie 2005, punctele (171) și (172).

⁴⁶ A se vedea, de exemplu, Primul aviz privind Ucraina, adoptat la 1 martie 2002, punctul (72) și Primul aviz privind Azerbaidjanul, adoptat la 22 mai 2003, punctele (73) și (74).

118. Organismele consultative trebuie să fie consultate în mod corespunzător în ceea ce privește procesul elaborării unei noi legislații, inclusiv de reforme constituționale care afectează minoritățile în mod direct sau indirect. Statele-părți ar trebui să consulte, de asemenea, persoanele care aparțin minorităților naționale și structurile lor consultative în raport cu obligațiile care rezultă din tratatele internaționale, inclusiv în legătură cu raportarea obligațiilor care sunt importante pentru acestea.

119. Ar trebui puse la dispoziție resurse adecvate pentru susținerea funcționării eficiente a mecanismelor de consultare⁴⁷.

d) Reprezentarea și participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale în administrația publică, în sistemul judiciar și în organismele de conducere

120. Administrația publică ar trebui, în măsura posibilului, să reflecte diversitatea societății. Aceasta implică faptul că statele-părți sunt încurajate să identifice modalitățile de promovare a recrutării persoanelor care aparțin minorităților naționale în sectorul public, inclusiv recrutarea în cadrul organismelor judiciare și de aplicare a legii. Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la administrația publică poate ajuta administrația publică să răspundă mai bine nevoilor minorităților naționale⁴⁸.

121. O modalitate de a atinge acest obiectiv este de a pune la dispoziție un temei juridic pentru promovarea recrutării de persoane care aparțin minorităților naționale în administrația publică. Este important ca astfel de garanții să fie cuplate cu măsuri de punere în aplicare adecvate.

122. De asemenea, este important să se promoveze participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale în sistemul judiciar și în administrarea justiției. În acest sens, ar trebui implementate măsuri care să poată garanta pe deplin independența și eficiența funcționării sistemului judiciar⁴⁹.

123. Măsurile care au ca obiectiv obținerea unei egalități rigide, matematice în reprezentarea diverselor grupuri care, deseori, implică multiplicarea inutilă a funcțiilor, ar trebui evitate. Acestea riscă să submineze funcționarea eficientă a structurii statului și pot duce la crearea unor structuri separate în societate.

124. Romii și nomazii, popoarele indigene și minorităților naționale puțin numeroase sunt deseori subreprezentate în administrația publică și această problemă necesită o atenție specifică din partea autorităților. Angajarea lor în administrația publică poate contribui la îmbunătățirea imaginii și la creșterea nivelului de sensibilizare a acestor minorități la nivelul societății în ansamblu, ceea ce la rândul său poate îmbunătăți participarea lor la toate nivelurile.

125. Măsurile vizate pot fi concepute pentru a aborda circumstanțele specifice ale

---

⁴⁷ A se vedea, de asemenea, observațiile de la punctele (137) și (138).

⁴⁸ A se vedea, de exemplu, Primul aviz privind Regatul Unit, adoptat la 30 noiembrie 2001, punctele (96)-(99).

⁴⁹ A se vedea, de exemplu, Al doilea aviz privind Croația, adoptat la 1 octombrie 2006, punctele (154)-(159).

inegalităților anterioare de la nivelul practicilor în materie de angajare a anumitor minorități naționale, inclusiv a minorităților celor mai marginale. Aceasta implică faptul că toți angajații trebuie să fie suficient de instruiți și competenți pentru a-și desfășura munca în mod eficient⁵⁰.

126. Cerințele privind competențele lingvistice ale statelor destinate personalului din administrația publică nu ar trebui să depășească nivelul necesar pentru funcția sau serviciul în cauză. Cerințele care limitează în mod injust accesul persoanelor care aparțin minorităților naționale la oportunitățile de ocuparea a forței de muncă în administrația publică nu sunt compatibile cu standardele incluse în Convenția-cadru⁵¹. Atunci când este necesar, ar trebui să se furnizeze suportul vizat pentru a facilita învățarea limbii oficiale de către candidații sau personalul provenit din rândul minorităților naționale.

127. Datele și statisticile complete sunt cruciale pentru evaluarea impactului recrutării, promovării și al altor practici legate de participarea minorităților la serviciile publice. Acestea contribuie la elaborarea de măsuri legislative și politice adecvate în vederea abordării deficiențelor identificate. Colectarea de date privind situația minorităților naționale ar trebui realizată în conformitate cu standardele internaționale privind protecția datelor cu caracter personal⁵², și în conformitate cu dreptul persoanelor care aparțin minorităților naționale de a alege liber dacă doresc să fie tratate sau nu ca atare. Reprezentații minorităților naționale vizate ar trebui să fie implicați pe parcursul întregului proces de colectare a datelor, iar metodele de colectare a acestor date ar trebui concepute în strânsă cooperare cu aceștia.

128. În plus, ar trebui să se acorde atenție participării persoanelor care aparțin minorităților naționale în administrație. Participarea efectivă poate fi promovată prin diverse mijloace precum introducerea de funcții alocate reprezentanților minorităților la toate nivelurile. Măsurile care exclud persoanele care aparțin minorităților naționale de la accesul la funcțiile publice sunt potențial discriminatorii⁵³.

e) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale prin intermediul formelor de guvernare subnaționale

129. Formele de guvernare subnaționale pot juca un rol important în crearea condițiilor necesare pentru participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale în procesul decizional. Acest lucru este deosebit de important pentru regiunile în care persoanele care aparțin minorităților naționale locuiesc în mod compact.

130. Pentru a asigura faptul că, în practică, procesele de descentralizare și de delegare a autorității au efect pozitiv asupra participării persoanelor care aparțin minorităților naționale la viața publică, este crucială definirea clară a respectivelor competențe ale autorităților centrale subnaționale. Lipsa clarității în acest sens poate reduce nivelul

⁵⁰ A se vedea, de asemenea, observațiile de la punctele (36) și (37) de mai sus.

⁵¹ A se vedea, de exemplu, Primul aviz privind Azerbaidjanul, adoptat la 22 mai 2003, punctul (79).

⁵² A se vedea Convenția privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea automată a datelor cu caracter personal (ETS 108) al Consiliului Europei și Recomandarea Comitetului Miniștrilor 97 (18) privind protecția datelor cu caracter personal colectate și prelucrate în scop statistic.

⁵³ A se vedea, de exemplu, Primul aviz privind Bosnia și Herțegovina, adoptat la 27 mai 2004, punctul (98).

participării persoanelor care aparțin minorităților naționale și poate, de asemenea, împiedica accesul minorităților la fondurile publice necesare pentru activitățile lor. În plus, este important să se pună la dispoziția autorităților naționale resurse corespunzătoare pentru a le permite să își îndeplinească sarcinile în mod eficient⁵⁴.

131. Atunci când sunt luate în considerare reforme legate de formele de guvernare subnaționale, este esențial ca impactul lor asupra protecției persoanelor care aparțin minorităților naționale să fie analizat cu atenție. În acest sens, statele-părți sunt încurajate să pună la dispoziție modalități de implicare a instituțiilor regionale, precum și a reprezentanților minorităților în procesele de reformă. Ar trebui să se acorde atenție mai ales potențialelor consecințe negative ale acestor măsuri pentru protecția minorităților naționale, în special în ceea ce privește accesul minorităților la procesele decizionale și la resursele financiare⁵⁵.

132. Indiferent de structura teritorială adoptată de către statele-părți, autoritățile centrale ar trebui să rămână angajate în responsabilitatea lor generală care derivă din obligațiile lor internaționale și din cadrul juridic privind participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale în diverse sfere. În acest sens, statele-părți sunt încurajate să se asigure că autoritățile subnaționale respectă obligațiile care rezultă din Convenția-cadru. Deseori, pentru a obține acest rezultat, sunt necesare acțiuni de conștientizare specifice la nivel local și regional.

f) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale prin aranjamente cu privire la autonomie

133. Convenția-cadru nu prevede dreptul persoanelor care aparțin minorităților naționale la autonomie, teritorială sau culturală. Cu toate acestea, Comitetul consultativ a examinat funcționarea și impactul aranjamentelor cu privire la autonomia teritorială și culturală asupra participării persoanelor care aparțin minorităților în statele-părți, acolo unde există.

134. Comitetul consultativ a constatat că, în statele-părți în care există aranjamente cu privire la autonomia teritorială, ca urmare a unor circumstanțe istorice, politice și a altor circumstanțe, acestea pot favoriza o participare mai efektivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale în diverse domenii ale vieții.

135. Comitetul consultativ a comentat mai pe larg aranjamentele cu privire la autonomia culturală în acele state-părți în care au fost create. Aceste aranjamente cu privire la autonomia culturală sunt acordate în mod colectiv membrilor unei anumite minorități naționale, indiferent de teritoriu. Acestea vizează, printre altele, delegarea către organizațiile minorităților naționale de competențe importante în domeniul culturii, limbii și educației minorităților și pot, în acest sens, să contribuie la conservarea și dezvoltarea culturii minorităților.

136. Atunci când statele-părți dispun de aranjamente cu privire la autonomia culturală, dispozițiile constituționale și legislative corespunzătoare ar trebui să clarifice natura și

---

⁵⁴ A se vedea, de asemenea, observațiile de la punctele (138) și (139) de mai jos.

⁵⁵ A se vedea, de exemplu, Avizul privind Kosovo (UNMIK), adoptat la 25 noiembrie 2005, punctul (113).

domeniul de aplicare a sistemului autonomiei și a competențelor organismelor autonome.

În plus, statutul lor juridic, relațiile dintre acestea și alte instituții relevante ale statului, precum și finanțarea sistemului de autonomie vizat, ar trebui clarificate în legislația respectivă. Este important ca persoanele care aparțin minorităților naționale să fie implicate și ca opiniile lor să fie luate în considerare în mod corespunzător în momentul pregătirii sau modificării legislației privind autonomia.

137. În momentul desemnării sistemelor electorale pentru organismele autonome, caracterul reprezentativ al minorităților naționale vizate ar trebui să constituie un considerent-cheie. Sistemele electorale pentru aranjamentele de autogovernare ar trebui să aibă ca rezultat protecția împotriva posibilelor abuzuri⁵⁶.

g) Disponibilitatea resurselor financiare pentru activitățile legate de minorități

138. Disponibilitatea resurselor financiare pentru organismele implicate în protecția minorităților este esențială pentru a le permite să își deruleze propria misiune. Acest lucru implică disponibilitatea finanțării pentru mecanisme consultative, mecanisme privind autonomia culturală și organisme guvernamentale implicate în chestiunile legate de minorități la toate nivelurile.

139. Resursele alocate ar trebui să fie proporționale cu responsabilitățile organismelor vizate. Mecanismele de finanțare și bugetare pentru organismele de autonomie ale minorităților ar trebui concepute astfel încât să nu le submineze autonomia operațională⁵⁷. Organismele consultative au nevoie, de asemenea, de resurse potrivite, inclusiv de personal și de mijloace financiare, pentru a susține funcționarea efectivă. Resursele sunt necesare, de asemenea, pentru a le permite să comunice în mod eficient cu circumscripțiile lor și să monitorizeze și să evalueze implementarea legislației și politicilor care le afectează.

h) Mijloacele de comunicare în masă (mass-media) ca sursă pentru participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale la afacerile publice

140. Este esențial ca publicul să fie informat în mod corespunzător cu privire la aspectele relevante pentru persoanele care aparțin minorităților naționale, care ar trebui să facă parte, de asemenea din raportarea mijloacelor de comunicare în masă de bază. Este esențial ca atât mijloacele de comunicare în masă de bază, cât și cele ale minorităților să joace un rol-cheie în acest proces, nu numai prin transmiterea de informații, dar mai ales prin promovarea toleranței⁵⁸. În același timp, trebuie evitată politizarea excesivă a chestiunilor legate de minorități prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă. În plus, mijloacele de comunicare în masă, în special platformele de comunicare socială, pot facilita procesele de consultare cu persoanele care aparțin minorităților naționale.

141. Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale în consiliile de

⁵⁶ A se vedea Primul aviz privind Ungaria, adoptat la 22 septembrie 2002, punctul (52).

⁵⁷ A se vedea Al doilea aviz privind Ungaria, adoptat la 9 decembrie 2004, punctele (116)-(119).

⁵⁸ A se vedea, de asemenea, punctele (68) și (74) de mai sus.

supraveghere a radiodifuziunii și televiziunii publice, consiliile auditorilor și în alte organisme legate de mijloacele de comunicare în masă, precum și în echipele de producție, este esențială pentru a asigura o diseminare adecvată a informațiilor privind minoritățile naționale. În sectorul privat, furnizarea de stimulente pentru radiodifuziunea în limba minorităților sau privind aspecte legate de minorități pot contribui la creșterea nivelului de participare a persoanelor care aparțin minorităților naționale în mass-media.

i) Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la monitorizarea Convenției-cadru

142. Participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la procesul de monitorizare a Convenției-cadru este crucială pentru obținerea unui echilibru și a unui rezultat de calitate. La pregătirea rapoartelor de țară sau a altor comunicări solicitate în baza Convenției-cadru sau a altor tratate internaționale privind aspectele legate de minorități, statele-părți ar trebui să respecte principiile prevăzute la articolul 15 din Convenția-cadru și să consulte persoanele care aparțin minorităților naționale. În acest context și în alte contexte, este important ca interlocutorii, precum organismele consultative, să nu fie percepute ca interlocutori exclusivi, iar statele-părți să includă în procesul de consultare și alți actori, în special organizații minoritare și/sau neguvernamentale. Comitetul consultativ salută includerea observațiilor formulate de minorități și de societatea civilă în rapoartele de țară, precum și în comentariile privind avizele Comitetului consultativ.

143. Comitetul consultativ salută, de asemenea, rapoartele alternative elaborate de actorii neguvernamentali. De multe ori acestea constituie surse valoroase de informații. În plus, ele sunt dovada dorinței actorilor neguvernamentali de a se angaja într-un dialog constructiv bazat pe normele drepturilor omului la nivel internațional.

144. Este esențial ca transparența procesului de consultare să fie asigurată și ca statele-părți să pună textul complet al avizelor Comitetului consultativ și al Rezoluțiilor Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei la dispoziția persoanelor care aparțin minorităților naționale și a întregului public cât mai curând și într-o măsură cât mai amplă cu putință. Autoritățile ar trebui să asigure faptul că acestea, și alte documente de monitorizare, inclusiv rapoartele de țară, sunt publicate în limbile locale, astfel încât minoritățile să poată participa la proces în mod inclusiv.

145. Comitetul consultativ a încurajat statele membre să instituie un sistem de consultări regulate care să ofere reprezentanților minorităților ocazia de a discuta aspectele care îi preocupă între ciclurile de monitorizare ale Convenției-cadru, fie prin seminarii de monitorizare, fie prin alte modalități. Acest dialog este esențial pentru a răspunde preocupărilor specifice și pentru a construi încrederea în implementarea Convenției-cadru. Acesta creează un climat de toleranță și dialog care permite diversitatea ca sursă și factor, nu de separare, ci de îmbogățire pentru fiecare societate.

PARTEA IV CONCLUZII
----

146. Acest comentariu este rezultatul efortului Comitetului consultativ de a furniza un rezumat al propriei interpretări a articolului 15 și a articolelor conexe din Convenția-cadru pentru cei implicați în implementarea acestei convenții. Scopul final este de a contribui la promovarea participării persoanelor care aparțin minorităților naționale la diverse domenii ale vieții, la îmbunătățirea implementării principiilor Convenției-cadru și de a ajuta autoritățile naționale să construiască o societate mai integrată și care funcționează mai bine.

147. În mod direct și indirect, pe baza studiilor de țară ale Comitetul consultativ, comentariul pune la dispoziția factorilor de decizie, a funcționarilor publici, a organizațiilor neguvernamentale, a mediului academic și a altor părți interesate, nu în ultimul rând chiar din cadrul minorităților, o analiză a opțiunilor posibile care le permit să facă alegeri potrivite și informate în momentul conceperii legislației și politicilor vizând îmbunătățirea participării minorităților. Alegerile necesare ar trebui convenite de către autoritățile minorităților naționale, ca acestea să fie durabile. De asemenea, este important ca acestea să ia în considerare opiniile populației majoritare și tipul relațiilor care prevalează în rândul diverselor grupuri în societate.

148. Este evident că pot fi aplicate diferite soluții în funcție de diferite minorități naționale, precum și de diferite situații care prevalează în statele-părți. Măsurile adoptate în anumite state-părți au fost luate în considerare de Comitetul consultativ ca o implementare adecvată a articolului 15 din Convenția-cadru în circumstanțele date. Cu toate acestea, este important de reamintit că o măsură care duce la participarea efectivă în unul dintre statele-părți nu are neapărat același impact în alt context. Prin urmare, statele-părți trebuie să evalueze, în lumina propriei situații din plan intern, aplicabilitatea și caracterul eficient al măsurilor care au avut ca rezultat, pe de altă parte, o participare sporită a minorităților naționale. Obiectivul Comitetului consultativ, în acest comentariu, este de a sublinia acele experiențe din care pot fi trase concluzii în beneficiul statelor-părți.

149. În plus, faptul că măsurile adoptate de statele-părți pot fi considerate satisfăcătoare în anumite circumstanțe și într-o anumită etapă a procesului de monitorizare, acest lucru nu înseamnă că ele vor fi suficiente pentru a asigura conformitatea cu standardele Convenției-cadru în viitor. Prin urmare, comentariul încearcă, de asemenea, să ajute statele-părți să stabilească condițiile necesare care să le permită să respecte, în mod durabil, dispozițiile Convenției-cadru în viitor și să adopte perspective pe termen lung privind protecția minorităților și tipul de relații în societatea pe care doresc să o obțină.

150. În plus, situația minorităților, la fel ca cea a majorităților este într-o evoluție constantă și în timp vor apărea sau vor fi dezvoltate noi aspecte. O parte dintre aspectele menționate în comentariu, mai ales în domeniul participării la viața socio-economică, nu au fost încă explorate și analizate pe deplin, nici de către Comitetul consultativ de la nivelul fiecărei țări în parte, nici de către alți actori implicați în protecția drepturilor minorităților. O atenție suplimentară trebuie acordată unei serii de astfel de aspecte în special privind participarea efectivă în viața economică, socială și culturală. Exemple de aspecte care trebuie explorate în continuare variază de la impactul problemelor de mediu asupra

participării persoanelor care aparțin minorităților vulnerabile, la accesul persoanelor care aparțin minorităților naționale la serviciile de credit și bancare.

151. Alte aspecte vor trebui reevaluate de către Comitetul consultativ în ciclurile de monitorizare următoare, atunci când va fi disponibilă o perspectivă pe termen lung a impactului acestora asupra participării. Astfel cum a fost menționat în observațiile introductive, acest document trebuie privit ca un instrument evolutiv, care ar trebui dezvoltat pe măsură ce evoluează monitorizarea în temeiul Convenției-cadru.

ANEXĂ:
RELEVANȚA ALTOR ARTICOLE DIN CONVENȚIA-CADRU PENTRU
INTERPRETAREA ARTICOLULUI 15

Articolul 3⁵⁹

152. În articolul 3 Convenția-cadru stipulează dreptul persoanelor care aparțin minorităților naționale de a alege liber dacă doresc sau nu să fie tratate ca atare. Incluziunea în domeniul de aplicare a Convenției-cadru este importantă pentru exercitarea drepturilor prevăzute în Convenția-cadru, inclusiv dreptul la participare efectivă în toate domeniile vieții. În examinarea domeniului de aplicare a Convenției-cadru, Comitetul consultativ a recomandat în mod consecvent statelor-părți să evite excluderile arbitrare sau nejustificate din protecția Convenției-cadru și să opteze pentru o abordare „favorabilă incluziunii”. În mai multe rânduri, acesta a invitat statele-părți să analizeze și să ia în considerare domeniul de aplicare a Convenției-cadru întrucât circumstanțele s-au schimbat de-a lungul timpului.

Articolul 6⁶⁰

153. Articolul 6 alineatul (1) din Convenția-cadru invită statele-părți să încurajeze „un spirit de toleranță și de dialog cultural” și să promoveze „respectul și înțelegerea reciprocă” în rândul persoanelor care trăiesc pe teritoriul lor. Astfel cum a fost menționat mai sus⁶¹, participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale în diverse sfere ale vieții reprezintă un instrument important pentru intensificarea dialogului intercultural.

154. În același timp, caracterul efectiv al participării persoanelor care aparțin minorităților naționale depinde de existența unui climat de respect reciproc, toleranță și recunoaștere în cadrul societății. Prin urmare, este esențial ca statele-părți să ia măsuri pentru a încuraja dialogul intercultural între majoritate și minorități, precum și între diverse minorități și, mai general, în rândul tuturor persoanelor care locuiesc pe teritoriul acestora. În acest context, Comitetul consultativ a subliniat deseori importanța politici de integrare, atât ca modalitate de promovare a egalității de șanse, cât și ca modalitate de prevenire a tensiunilor din societate.

155. În plus, Comitetul consultativ a subliniat deseori importanța participării persoanelor

⁵⁹ Articolul 3 alineatul (1) Orice persoană care aparține unei minorități naționale trebuie să aibă dreptul de a alege liber dacă dorește să fie tratată sau nu ca atare și niciun dezavantaj nu trebuie să rezulte din această alegere sau din exercitarea dreptului legat de acea alegere.

Articolul 3 alineatul (2) Persoanele care aparțin minorităților naționale își pot exercita drepturile și libertățile ce decurg din principiile enunțate în prezenta Convenție-cadru, în mod individual și în comunitate cu alții.

⁶⁰ Articolul 6 alineatul (1) Părțile trebuie să încurajeze spiritul de toleranță și dialogul intercultural și să ia măsuri eficiente pentru a promova respectul reciproc, înțelegerea și cooperarea în rândul tuturor persoanelor care trăiesc pe teritoriul lor, indiferent de identitatea etnică, culturală, lingvistică sau religioasă a acestor persoane, în special în domeniul educației, culturii și mijloacelor de comunicare în masă.

Articolul 6 alineatul (2) Părțile se angajează să adopte măsurile corespunzătoare pentru a proteja persoanele care pot face obiectul unor amenințări sau acte de discriminare, ostilitate sau violență din cauza identității lor etnice, culturale, lingvistice sau religioase.

⁶¹ A se vedea punctul (21).

care aparțin minorităților naționale la procesul decizional în ceea ce privește activitățile de promovare a unei mai bune cunoașteri a culturilor minorităților la nivelul societății în ansamblu. Acest lucru include domeniul educației, în special în momentul luării deciziei de a include elemente care vizează minoritățile naționale în materialele educaționale, mijloacele de comunicare în masă și conceperea și implementarea de politici culturale.

Articolul 7⁶²

156. Statele-părți trebuie să se asigure că este respectat dreptul la liberă asociere și întrunire pașnică, prevăzut la articolul 7 din Convenția-cadru, al fiecărei persoane care aparține unei minorități naționale. Acest lucru include dreptul de a informa asociațiile și partidele politice ale minorităților, care reprezintă importante forme de participare. Statele-părți ar trebui să se abțină de la a interfera în mod nejustificat cu exercitarea acestui drept, și să creeze condiții care să permită asociațiilor și partidelor minorităților să dobândească și să exercite personalitate juridică și să funcționeze liber. Dreptul la liberă asociere și întrunire pașnică constituie o condiție prealabilă pentru exercitarea dispozițiilor articolului 15, chiar dacă nu este suficientă în sine pentru a asigura participarea efectivă.

Articolul 9⁶³

157. Articolul 9 alineatul (1) protejează dreptul persoanelor care aparțin minorităților naționale de a primi și de a comunica informații și idei în limba minorităților și, prin urmare, posibilitatea ca acestea să participe la dezbateri publice și la afacerile publice în general, în special prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă. În plus, articolul 9 alineatul (1) impune statelor-părți să asigure respectarea interdicției de a lua decizii discriminatoare cu privire la accesul minorităților la mijloacele de comunicare în masă. În temeiul articolului 9 alineatul (4) din Convenția-cadru, autoritățile trebuie să adopte măsuri corespunzătoare pentru a facilita accesul la mijloacele de comunicare în masă al persoanelor care aparțin minorităților naționale.

158. Accesul la și participarea la mijloacelor de comunicare în masă ale persoanelor care aparțin minorităților naționale implică diverse dimensiuni: acestea ar trebui să aibă acces la mijloacele de comunicare în masă ca parte a audienței, ca proprietari de agenții mass-media și ca reprezentanți ai minorităților în mijloacele de comunicare în masă de bază.

159. Accesul adecvat la mijloacele de comunicare în masă de bază și la mijloacele de comunicare în masă minoritare al persoanelor care aparțin minorităților naționale contribuie în mod considerabil la participarea efectivă a acestora în societate, în special, în viața culturală. Acest lucru facilitează sensibilizarea societății în ansamblu cu privire la cultura și identitatea minorităților. În plus, posibilitatea ca minoritățile naționale să creeze și să utilizeze propriile mijloace de comunicare în masă reprezintă în sine o formă efectivă de participare, în special la afacerile publice și la viața culturală. Acest lucru poate avea, de asemenea, beneficii sociale și economice directe și indirecte pentru persoanele care aparțin minorităților naționale.

---

⁶² Părțile trebuie să asigure respectarea dreptului fiecărei persoane care aparține unei minorități naționale la întrunire pașnică, liberă asociere, libertatea de exprimare și libertatea de gândire, de conștiință și de religie.

⁶³ Articolul 9 alineatul (4) În cadrul sistemului lor juridic, părțile trebuie să adopte măsuri adecvate pentru a facilita accesul la mijloacele de comunicare în masă pentru persoanele care aparțin minorităților naționale și pentru a promova toleranța și pentru a permite pluralismul politic.

Articolul 10⁶⁴

160. Dreptul de a utiliza liber limba minoritară oral sau în scris, în privat sau în public, precum și în relațiile cu autoritățile administrative constituie un factor semnificativ care consolidează participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale. Acest lucru este deosebit de important pentru persoanele care aparțin minorităților naționale care locuiesc în zone locuite tradițional sau în număr mare de minoritățile naționale⁶⁵. De exemplu, politicile de recrutare a funcționarilor publici care favorizează persoanele cu competențe în limbile minoritare reprezintă o modalitate pozitivă de promovare și consolidare a participării minorităților în administrația publică. De asemenea, posibilitatea utilizării limbilor minoritare în relațiile cu autoritățile administrative poate contribui la o comunicare mai eficientă cu autoritățile a persoanelor care aparțin minorităților naționale. La nivelul organismelor alese, posibilitatea utilizării limbilor minorităților poate permite persoanelor care aparțin minorităților să participe efectiv la procesul decizional. În contrast, cerințele lingvistice stricte pot împiedica în mod serios participarea minorităților naționale în anumite domenii ale vieții, în special în viața socio-economică și în procesele electorale. Cu toate acestea, importanța competențelor în limbile oficiale nu ar trebui subestimată întrucât acestea contribuie, de asemenea, la participarea efectivă a persoanelor care aparțin minorităților naționale⁶⁶.

Articolele 12, 13 și 14

161. Articolele 12, 13 și 14 din Convenția-cadru cuprind dispoziții ample în domeniul educației care au fost analizate pe larg de către Comitetul consultativ în comentariul referitor la educație adoptat în 2006⁶⁷.

162. Articolul 12 alineatul (1) impune statelor-părți să adopte măsuri pentru favorizarea cunoașterii culturii, limbii, istoriei și religiei minorităților naționale și ale populației majoritare. Alături de articolul 6 alineatul (1)⁶⁸, articolul 2 stabilește, așadar, obiectivul pentru statele-părți de a promova un climat de înțelegere reciprocă și dialog intercultural, care constituie o condiție prealabilă pentru participarea efectivă a persoanelor care aparțin

⁶⁴ Articolul 10 alineatul (2) În zonele locuite de persoane care aparțin minorităților naționale în mod tradițional sau în număr mare, dacă aceste persoane solicită acest lucru și dacă solicitarea corespunde unei nevoi reale, părțile vor depune eforturi pentru a asigura, în măsura în care este posibil, condițiile necesare utilizării limbii minorității în relațiile cu acele persoane și cu autoritățile publice.

Articolul 10 alineatul (1) Părțile se angajează să recunoască faptul că fiecare persoană care aparține unei minorități naționale are dreptul de a utiliza liber și fără interferență limba minorității sale, în privat și în public, oral și în scris.

Articolul 10 alineatul (2) În zonele locuite de persoane care aparțin minorităților naționale în mod tradițional sau în număr mare, dacă aceste persoane solicită acest lucru și dacă solicitarea corespunde unei nevoi reale, părțile vor depune eforturi pentru a asigura, în măsura în care este posibil, condițiile necesare utilizării limbii minorității în relațiile cu acele persoane și cu autoritățile publice.

⁶⁵ Articolul 10 alineatul (2) În zonele locuite de persoane care aparțin minorităților naționale în mod tradițional sau în număr mare, dacă acele persoane solicită acest lucru și dacă solicitarea corespunde unei nevoi reale, părțile vor depune eforturi pentru a asigura, în măsura în care este posibil, condițiile necesare utilizării limbii minorității în relațiile cu acele persoane și cu autoritățile publice.

⁶⁶ A se vedea, de asemenea, observațiile de mai jos referitoare la articolul 14.

⁶⁷ A se vedea comentariul privind educația în baza Convenției-cadru privind protecția minorităților naționale, adoptat de Comitetul consultativ la 2 martie 2006.

⁶⁸ A se vedea punctul (152).

minorităților naționale. Pentru a îndeplini acest obiectiv, este necesară punerea la dispoziție de materiale didactice și de alte materiale pentru o bună instruire a profesorilor și pentru promovarea de schimburi dintre elevi și profesori, astfel cum se subliniază la articolul 12 alineatul (2). În plus, în baza acestui articol, Comitetul consultativ a recomandat deseori autorităților să asigure participarea persoanelor care aparțin minorităților naționale la elaborarea legislației privind educația, precum și la monitorizarea și evaluarea politicilor și programelor educaționale, în special ale celor care le vizează.

163. Articolul 12 alineatul (3) din Convenția-cadru are o importanță deosebită în analiza articolului 15 întrucât acesta impune statelor-părți promovarea egalității de șanse pentru persoanele care aparțin minorităților naționale în ceea ce privește accesul la educație la toate nivelurile, inclusiv formarea profesională și educația adulților.

164. Articolul 14 alineatele (1) și (2)⁶⁹ pe de o parte stabilește dreptul persoanelor care aparțin minorităților naționale de a învăța limba minorității, iar statele-părți ar trebui, în anumite condiții, să depună eforturi pentru a asigura oportunități adecvate pentru a primi instrucțiuni sau a beneficia de predare în limba minorității. Acesta este un mod important de conservare și dezvoltare a identității și culturii lor, astfel cum se stipulează și la articolul 5⁷⁰. Articolul 14 alineatul (3) pe de altă parte, specifică faptul că acest lucru ar trebui implementat fără a aduce prejudicii învățării limbii oficiale. Cunoașterea adecvată a limbii oficiale de către persoanele care aparțin minorităților naționale este într-adevăr esențială pentru participarea acestora în diverse sfere ale vieții și integrarea lor în societatea de bază⁷¹. Prin urmare, principalele fundamente care stau la baza Convenției-cadru, deja descrise la punctele (13)-(15) de mai sunt în legătură cu articolele 4, 5 și 15 sunt, de asemenea, reflectate la articolul 14.

165. Comitetul consultativ a subliniat în repetate rânduri importanța participării efective a persoanelor care aparțin minorităților naționale pentru implementarea drepturilor incluse la articolul 14. Este esențial în special să fie implicate persoanele care aparțin minorităților naționale în deciziile luate cu privire la organizarea educației în domeniul limbilor minoritare⁷² pentru a asigura că acest tip de educație ia în considerare nevoile minorităților naționale.

Articolele 17 și 18⁷³

---

⁶⁹ Articolul 14 alineatul (1) Părțile se angajează să recunoască că fiecare persoană care aparține unei minorități naționale are dreptul de a învăța limba minorității sale.

Articolul 14 alineatul (2) În zonele locuite de persoane care aparțin minorităților naționale, în mod tradițional sau în număr mare, în cazul în care există o cerere suficientă, părțile trebuie să depună eforturi pentru a asigura, în măsura în care este posibil, și în cadrul sistemelor lor de învățământ, că persoanele care aparțin acelor minorități au posibilități corespunzătoare de a învăța în limba minoritară sau de a beneficia de formare profesională în această limbă.

Articolul 14 alineatul (3) Punctul 2 din prezentul articol se va implementa fără a aduce atingere învățării limbii oficiale sau predării în această limbă.

⁷⁰ A se vedea punctele (13) și (14) de mai sus.

⁷¹ A se vedea, de asemenea, observațiile de la articolul 10 de mai sus.

⁷² A se vedea, de asemenea, comentariul privind educația în baza Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, adoptat de Comitetul consultativ la 2 martie 2006.

⁷³ Articolul 17 alineatul (1) Părțile se angajează să nu interfereze cu drepturile persoanelor care aparțin minorităților naționale de a stabili și a menține contacte libere și pașnice la nivel transfrontalier cu persoane care trăiesc în mod legal în alte state, în special cu cele cu care împărtășesc identitatea etnică, culturală,

166. Articolul 17 alineatul (1) din Convenția-cadru stipulează că părțile nu vor împiedica persoanele care aparțin minorităților naționale de la stabilirea și conservarea de contacte libere și pașnice transfrontaliere, în special cu persoane care aparțin aceluiași minorități naționale. Articolul 17 alineatul (2) vizează asigurarea faptului că persoanele care aparțin minorităților naționale pot contribui activ la societatea civilă, la nivel național și internațional.

167. La fel ca articolul 17, articolul 18 alineatul (2) încurajează o abordare pro-activă în ceea ce privește cooperarea transfrontalieră, dar între state. Cooperarea transfrontalieră poate contribui în mod semnificativ la dezvoltarea participării persoanelor care aparțin minorităților naționale la afacerile publice și la viața socială, economică și culturală.

---

lingvistică sau religioasă sau o moștenire culturală comună.

Articolul 17 alineatul (2) părțile se angajează să nu interfereze cu dreptul persoanelor care aparțin minorităților naționale de a participa la activitățile organizațiilor neguvernamentale, atât la nivel național, cât și la nivel internațional.

Articolul 18 alineatul (2) Dacă este cazul, părțile vor lua măsuri pentru a încuraja cooperarea transfrontalieră.